

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN VE BEDEN EĞİTİMİ
DERSİ ALAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL BOŞ ZAMAN
ETKİNLİKLERİNE KATILIMLARININ ÇEVREYE YÖNELİK
TUTUMLARI İLE İLİŞKİSİ,
ANKARA İLİ SİNCAN İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
ÇAĞLAR TÜRKOĞLU

ANKARA
HAZİRAN-2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN VE BEDEN EĞİTİMİ DERSİ ALAN
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE
KATILIMLARININ ÇEVREYE YÖNELİK TUTUMLARI İLE İLİŞKİSİ,
ANKARA İLİ SİNCAN İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Çağlar TÜRKÖĞLU

Danışman
Prof. Dr. Güner EKENCİ

ANKARA-2009

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Çağlar TÜRKOĞLU'nun "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan ilçesi Örneği" başlıklı tezi 15.06.2009 tarihinde, jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Güner EKENCİ

Üye : Prof. Dr. Mehmet SEZEN

Üye : Yrd. Doc. Dr. Ünal KARLI

ÖNSÖZ

“Beden Eğitimi Öğretmenlerinin ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan ilçesi Örneği” konulu Yüksek Lisans Tezimi hazırlarken yardımlarını ve rehberliğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Güner EKENCİ’ye, değerli tavsiyelerinden dolayı jüri üyeleri Sayın Prof.Dr. Mehmet SEZEN’e ve Sayın Yrd.Doc.Dr. Ünal KARLI’ya, çalışmaya katılan öğretmen ve öğrencilere, veri toplama aracı hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd.Doc.Dr. Ceren TEKKAYA’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım esnasında sağladıkları katkılarından dolayı babam Mehmet Ali YENİLMEZ’e, Yasin AKYÜREK’e ve S. Duygu ARAS’a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın her aşamasında desteğini benden esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleri ile beni yönlendiren ve yardımcı olan biricik eşim Ayşe YENİLMEZ TÜRKOĞLU’na ve sevgili aileme sabır ve anlayışlarından dolayı teşekkürlerimi borç bilirim.

Çağlar TÜRKOĞLU

Ankara, 2009

ÖZET

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN VE BEDEN EĞİTİMİ DERSİ ALAN
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE
KATILIMLARININ ÇEVREYE YÖNELİK TUTUMLARI İLE İLİŞKİSİ,
ANKARA İLİ SINCAN İLÇESİ ÖRNEĞİ

Türkoğlu, Çağlar

Yüksek Lisans, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güner Ekenci

Haziran – 2009

Araştırmada Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin, çevreye yönelik tutumları, çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları ve çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarının çevreye yönelik tutumları ile ilişkisi incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini Ankara ili Sincan İlçesinde 2008-2009 eğitim ve öğretim yılında görev yapmakta olan tüm beden eğitimi öğretmenleri ile yine aynı ilçede öğrenim gören beden eğitimi dersi alan tüm lise öğrencileri; örneklemini ise Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenlerinden gönüllü olarak çalışmaya katılanlar ile yine aynı ilçede çeşitli liselerde öğrenim gören ve rastgele seçilen, dokuzuncu, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında beden eğitimi öğretmenlerine ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerine çevreye yönelik tutumlarını ve çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarını belirlemek amacıyla Çevre Tutum Ölçeği ve Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde; SPSS 15.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) programından faydalanılmış, ortalama değerlere ve frekans dağılımlarına bakılarak betimsel sonuçlar sunulmuş ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t-testi ve Pearson Product Moment Korelasyon testlerinden faydalanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır.

Bulgular, beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Hem beden eğitimi öğretmenlerinin hem de öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılmak için çok fazla vakit bulamadıklarını belirtmelerine rağmen, gelişmeleri medyadan takip edebildikleri ve elde ettikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşma çabası içinde oldukları görülmüştür. Boş zaman etkinliklerine katılım ile çevreye yönelik tutum arasında öğrenciler için ters korelasyon bulunurken, öğretmenler için anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Eğitimi, Çevreye Yönelik Tutum, Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri

ABSTRACT

INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPATION TO ENVIRONMENTAL SPARE TIME ACTIVITIES AND ENVIRONMENTAL ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHERS' AND HIGH SCHOOL STUDENTS' IN SINCAN DISTRICT OF ANKARA

Türkoğlu, Çağlar

M. S., Department of Physical Education and Sports Teaching

Supervisor: Prof. Dr. Güner Ekenci

June – 2009

The relationship between participation to environmental spare time activities and environmental attitudes of the physical education and sports teachers and the high school students who take physical education & sports course in Sincan district of Ankara is investigated in this research.

All the physical education & sports teachers working in Sincan district of Ankara and all the high school students in the same district who took physical education & sports course in the 2008-2009 akademik year are the target population of the study. The volunteer physical education & sports teachers and the randomly selected ninth, tenth, eleventh and twelfth-grade students attending to various high schools in the same district are the sample of the study.

In the study, in order to determine the environmental attitudes and participation to environmental spare time activities of physical education & sports teachers and high school students who took physical education and sports course, Environmental Attitudes Questionnaire and Participation to Environmental Spare Time Activities Questionnaire are used. To analyze the data collected through these instruments, SPSS 15.0 statistical analyses package program is used. Descriptive results are presented through the mean scores and frequency distributions, and inferential results

are analyzed through one-way ANOVA, t-test and Pearson Product Moment Correlation tests.

Results show that both the physical education and sports teachers and the high school students, who took physical education and sports course, had positive attitudes towards environment. Although, both the teachers and students stated that they do not spend enough time to participate in environmental spare time activities; they say that they can follow the environmental issues from the media and they try to share their knowledge about the environment with their friends. While a significant negative correlation was found between participation to environmental spare time activities and environmental attitudes for the students, no significant correlation can be found for the teachers.

Keywords: Environment, Environmental Education, Attitudes towards Environment, Environmental Spare Time Activities

İÇİNDEKİLER**Sayfa**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	x
BÖLÜM	
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.1.1. Araştırma Problemleri ve Hipotezler	4
1.2. Araştırmanın Önemi	7
1.3. Araştırmanın Sayıltıları	8
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.5. Tanımlar – Terimler	9
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Çevre	10
2.1.1. Çevre ile İnsan Arasındaki İlişki	11
2.1.2. Çevre Sorunları ve Sebepleri	12
2.1.2.1. Çevre Sorunlarının Çözümü	15
2.1.3. Çevre Bilinci	16
2.1.4. Çevre Eğitimi ve Önemi	19
2.1.4.1. Okul Öncesi ve İlköğretimde Çevre Eğitimi	23
2.1.4.2. Orta Öğretimde Çevre Eğitimi	25
2.1.4.3. Sınıf Ortamında Çevre Eğitim	28
2.1.4.4. Beden Eğitimi Dersi ve Çevre Eğitimi	29
2.1.4.5. Öğretmenlerin Çevreye Yönelik Tutumları ve Çevre Eğitimi	31
2.2. Boş Zaman Kavramı	34
2.2.1. Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları	36
2.2.1.1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları İçerisinde Çevresel Aktivitelerin Yeri	38

2.3.	Sonuç	39
3.	YÖNTEM	41
3.1.	Araştırmanın Modeli	41
3.2.	Evren ve Örneklem	41
3.3.	Değişkenler	43
3.3.1.	Bağımlı Değişkenler	43
3.3.2.	Bağımsız Değişkenler	43
3.4.	Verilerin Toplanması	43
3.4.1.	Çevre Tutum Ölçeği	43
3.4.2.	Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği	44
3.5.	Verilerin Analizi	45
4.	BULGULAR	46
4.1.	Betimsel Bulgular	46
4.1.1.	Beden Eğitimi Öğretmenleri ile İlgili Bulgular	46
4.1.1.1.	Araştırma Sorusu 1	46
4.1.1.2.	Araştırma Sorusu 2	51
4.1.2.	Öğrenciler ile İlgili Bulgular	53
4.1.2.1.	Araştırma Sorusu 3	53
4.1.2.2.	Araştırma Sorusu 4	57
4.2.	İstatistiksel Analiz Bulguları	60
4.2.1.	Öğretmenlerle İlgili Bulgular	60
4.2.1.1.	Araştırma Sorusu 5	60
4.2.1.2.	Araştırma Sorusu 6	61
4.2.1.3.	Araştırma Sorusu 7	61
4.2.1.4.	Araştırma Sorusu 8	62
4.2.1.5.	Araştırma Sorusu 9	62
4.2.2.	Öğrencilerle İlgili Bulgular	62
4.2.2.1.	Araştırma Sorusu 10	63
4.2.2.2.	Araştırma Sorusu 11	63
4.2.2.3.	Araştırma Sorusu 12	64
4.2.2.4.	Araştırma Sorusu 13	65
4.2.2.5.	Araştırma Sorusu 14	66

4.2.2.6. Araştırma Sorusu 15	66
4.2.2.7. Araştırma Sorusu 16	67
4.2.2.8. Araştırma Sorusu 17	67
4.2.2.9. Araştırma Sorusu 18	68
4.2.2.10. Araştırma Sorusu 19	68
4.2.2.11. Araştırma Sorusu 20	68
4.2.2.12. Araştırma Sorusu 21	69
4.2.2.13. Araştırma Sorusu 22	70
4.2.2.14. Araştırma Sorusu 23	70
4.2.2.15. Araştırma Sorusu 24	70
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	72
5.1. Sonuçlar	72
5.2. Öneriler	78
KAYNAKÇA	80
EKLER	87

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1.	Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	42
Tablo 3.2.	Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	42
Tablo 4.1.	Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri	47
Tablo 4.2.	Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri	53
Tablo 4.3.	Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri	54
Tablo 4.4.	Öğrencilerin Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri	58
Tablo 4.5.	Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	60
Tablo 4.6.	Öğrencilerin Okullara Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	63
Tablo 4.7.	Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	64
Tablo 4.8.	Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	66
Tablo 4.9.	Öğrencilerin Gelir Seviyelerine Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	68
Tablo 4.10.	Öğrencilerin Evlerinde İnternet Bağlantısı Olma Durumlarına Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	69

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsanoğlu, yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla endüstriyel ve teknolojik gelişmelerden faydalanmış ve yaşamını sürdürdüğü çevresiyle devamlı olarak mücadele halinde olmuştur. Bu mücadele sonucunda, insanoğlu bazen bilinçli bazen de bilinçsizce çevresinde değişiklikler meydana getirmiş ve çevresini tahrip etmiş olmasına rağmen, endüstrileşmenin sebep olduğu çevre kirliliğinden de şikâyetçi olmuştur. Bu yönüyle insanoğlu çevre ile olan ilişkisinde bir ikilem içerisinde olmuştur (Keleş & Hamamcı,1998; Erten, 2004; Alım, 2006).

Kaynakların hiç tükenmeyeceği düşüncesiyle kontrolsüz ve bilinçsiz kullanımı, hızla artan nüfus baskısıyla biraraya gelince, ortaya çıkan manzara hiç te iç açıcı görünmemektedir. Küresel ısınma sonucunda iklim değişikliklerinin yaşanması, atık gazların ozon tabakasını tahrip etmesi, insanların ormanları tahrip etmesi, yaşam kaynağı olan suyun kirletilmesi ve kontrolsüz kullanımı, kentsel ve sanayi atıklarının yarattığı çöp problemi, hava kirliliği, gürültü kirliliği, ulaşım problemleri, zararlı kimyasalların kontrolsüzce ve bilinçsizce kullanımı, erozyon, kıtlık ve açlık, bugün dünyanın başlıca problemlerindendir (İleri, 1998).

Çevresel sorunların, 20. y.y.'ın ikinci yarısında hızla artmasıyla, çevre ve çevresel sorunlar hakkında çalışmalar da hız kazanmıştır. Politikacılar, bilim insanları ve eğitimciler çevresel sorunların tanımlanması ve çözüm yollarının araştırılmasına yönelik çalışmalarında çevre eğitimi kavramını kabul etmişler ve çevre eğitiminin örgün ve yaygın eğitim çerçevesinde verilmesi için programlar geliştirmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda 1977 yılında Tiflis'te gerçekleşen kongre sonrasında yayınlanan ve daha sonra 'Tiflis Bildirgesi' olarak anılan bildirgede çevre

eğitimin amaç, kapsam, niteliği ve pedagojik esaslarının genel olarak çerçevesi çizilmiştir (Ünal & Dııışkı, 1999).

Tiflis Bildirgesi'nde belirtilen amaç ve esaslar doğrultusunda hareket eden hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve eğitimciler, bireyde çevre ve çevre sorunları hakkında bilinç ve duyarlılık oluşturma, temel bilgi ve deneyim sahibi olmalarını sağlama, çevreye yönelik değer yargılarını, duyarlılığı ve çevreyi korumaya, iyileştirmeye yönelik isteği kazanmalarını sağlama, çevre ve çevre sorunlarını tanımlama ve çözüm üretme becerisini kazanmalarını sağlama, çevre sorunlarının çözümüne aktif olarak katılımlarını sağlama amacıyla eğitim programlarının çeşitli seviyelerinde, kimi zaman genel olarak branş derslerinin ünitelerine yayarak, kimi zaman da “Çevre ve İnsan” dersi örneğinde olduğu gibi seçmeli ders olarak çevre eğitime yer vermektedirler (Ünal & Dııışkı, 1999). Orta öğretim kurumlarında verilen “Çevre ve İnsan” dersi biyoloji, kimya, coğrafya ve sağlık bilgisi gibi derslerle işbirliği içerisinde verilmekte olup, öğrencinin bu derslerde öğrendiği temel çevresel bilgileri sentezleyebilmesi, ayrıca öğrencinin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranış kazanması amaçlanmaktadır (Uzun & Sağlam, 2007). Bununla birlikte, çevre ve çevre sorunları hakkındaki bilgilerin, okul binalarındaki derslikler gibi yapay sınıf ortamlarından ziyade doğal ya da doğala en yakın çevre ortamlarında, uygulamaya dönük, gündelik yaşamda kullanılabilecek şekilde öğretilmesinin gerektiği düşünülmektedir (Erten, 2004). Ülkemizde çevre eğitimi, orta öğretim seviyesinde, biyoloji, kimya, sağlık bilgisi ve coğrafya gibi derslerden yararlanılarak yapay sınıf ortamında verilmeye çalışılmaktadır. İçerdiği konular, dersin işlenişi ve dersin işlendiği okul bahçesi, okul yakınlarındaki parklar ve ayrıca okul spor takımlarının sporsal faaliyetlerinin ve izcilik faaliyetlerinin gerçekleştirildiği kamplar itibari ile genel olarak beden eğitimi ve spor dersi, doğayla ve çevreyle etkileşim ve ilişki içerisinde olmasına rağmen, çevre eğitimi ile yan yana pek te fazla anılmamaktadır.

Çevresel kirlenmenin önüne geçmek ve çevreyi korumak için yapılacak aktivitelerin başında, çevre kirliliğinin bu denli hızlı artmasındaki en önemli etken olan insanın, çevreye duyarlı ve çevre bilincine sahip olarak yetiştirilmesini ve

eğitilmesini sağlamak gelmektedir. İnsanların çevresel duyarlılığa ve çevre bilincine sahip olarak yetişmeleri ise ancak yine aynı duyarlılıkla ve bilinçle yetiştirilmiş öğretmenlerin verdiği eğitim aracılığıyla sağlanabilir (Deniş & Genç, 2007). Okullarda hedeflenen çevre eğitiminin başarılı bir şekilde verilebilmesi için öncelikle o okullarda görev yapan öğretmenlerin çevre bilincine sahip olması gerekmektedir (Erten, 2004). “Ancak duyarlı ve bilinçli öğretmenler çevre konusunda öğrencilere gerekli bilinci ve sorumluluğu kazandırabilir” (Şahin, Cerrah, Saka & Şahin, 2004: 115).

Beden eğitimi dersi içerisinde çevre eğitiminin verildiği düşünüldüğünde, beden eğitimi öğretmenlerinin de çevreye duyarlı, çevre hakkında bilinçli ve çevreye yönelik olumlu tutuma sahip olmalarının gerektiği söylenebilir. Çevre eğitimi kapsamında öğretmenlerde bulunması gereken yeterlilikler, öğretmenler tarafından eğitim gördükleri süre içerisinde edinilmiş olabileceği gibi, eğitimleri sonrasında mesleklerini icra ederken, yaşamlarını devam ettirmek için evlerinde, okullarında ve işyerlerinde yapmak zorunda oldukları aktivitelere ayırdıkları zaman dışında kalan, bireysel tercihler ve kişisel beğeniler doğrultusunda yapılan etkinliklerle geçirilen zaman olarak nitelendirilen, boş zamanlarında da çevreye yönelik tutuma sahip olmalarını etkileyebilecek çevresel aktivitelere katılarak ta edinilmiş olabilir. (Mansuroğlu, 2002; Çolakoğlu, 2005; Güngörmüş, 2006; & Kandaz Gelen, 2007).

1.1.Araştırmanın Amacı

Şüphesiz ki çevre bilincinin kazanılmasında çevre eğitiminin rolü büyüktür. Ancak bu çalışmada okullarda ve üniversitelerde verilen çevre eğitiminden ziyade boş zamanları değerlendirirken yapılan etkinliklerin, kazanılan çevre bilinci ile ilişkisi araştırılacaktır. Boş zaman kişinin çalışma dışı faaliyetler için kullandığı zaman aralığıdır (Demir & Demir, 2006). Bu zaman aralığında kişi çevre sorunları ile ilgili organizasyonlara katılıyor ya da zamanını doğa içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerde yer alarak değerlendiriyor ise bu kişilerin çevre bilincinin diğerlerine nazaran daha fazla geliştiği düşünülebilir. Bu noktadan yola çıkarak bu çalışmada

beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları ve çevresel boş zaman değerlendirme alışkanlıkları ve bu iki değişken arasındaki ilişki araştırılmıştır.

1.1.1. Araştırma Problemleri ve Hipotezler

Araştırmanın ana problemlerini;

1. “Beden eğitimi öğretmenlerinin ve lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları nasıldır?”
2. “Beden eğitimi öğretmenlerinin ve lise öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimleri nasıldır?”
3. “Beden eğitimi öğretmenlerinin ve lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimleri arasında ilişki var mıdır?” soruları oluşturmaktadır.

Bu araştırma problemlerinden yola çıkarak geliştirilen alt problemler ise şunlardır:

1. “Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
2. “Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
3. “Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
4. “Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
5. “Öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

6. “Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
7. “Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
8. “Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
9. “Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
10. “Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
11. “Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
12. “Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
13. “Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
14. “Çeşitli gelir seviyesine sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
15. “Çeşitli gelir seviyesine sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
16. “Çevreye yönelik tutumları bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
17. “Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
18. “Çevreye yönelik tutumları bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
19. “Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”
20. “Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Araştırma problemlerinden yola çıkılarak oluşturulacak hipotezler ise şu şekildedir:

1. Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark vardır.
2. Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark vardır.
3. Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark vardır.
4. Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark vardır.
5. Öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
6. Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
7. Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark vardır.
8. Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
9. Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark vardır.
10. Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
11. Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark vardır.
12. Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
13. Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark vardır.
14. Çeşitli gelir seviyesine sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
15. Çeşitli gelir seviyesine sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark vardır.

16. Çevreye yönelik tutumları bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark vardır.
17. Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark vardır.
18. Çevreye yönelik tutumları bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark vardır.
19. Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark vardır.
20. Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Çevreye yönelik tutum, çevre bilinci, çevre eğitimi ve boş zaman değerlendirme alışkanlıkları üzerine ayrı ayrı pek çok çalışma yapılmasına karşın bu iki konu arasındaki ilişkinin araştırılması bakımından bu çalışma, özgün bir çalışma olma niteliğine sahiptir.

Çalışmadan elde edilen bulgular bu alanda yapılacak çalışmalara öncü nitelikte olabileceği gibi elde edilen bulgular ışığında, insanların çevreye duyarlılığını ve çevre bilinçlerini artırıcı etkinliklere katılımı teşvik edilebilir ve bu tarzda etkinlikler daha yoğun olarak düzenlenebilir.

Çevreye yönelik tutum ve çevresel boş zaman etkinlikleri ile ilgili elde edilen bulgular, bu birbirinden ayrı iki alanda yapılmış olan çalışmalardan elde edilen bulgulara da ayrıca katkı sağlayacaktır.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

Araştırma yapılırken ve bulgular yorumlanırken aşağıdaki hususlar göz önünde tutulmuştur:

1. Alınacak örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.
2. Anketlere verilecek cevapların doğru olduğu kabul edilmiştir.
3. Anketler hazırlanırken uzman kişilerin görüş ve önerileri dikkate alınmıştır.
4. Anketler istekli kimselere uygulanacaktır.
5. İstatistiksel işlemler bilimsel yönden geçerli ve güvenilir testlerle yapılacaktır.
6. Anketlerin geçerlilik ve güvenilirliği daha önce küçük bir gruba test edilemiştir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın çalışma evrenini Ankara ili Sincan ilçesi MEB okullarında görev yapan beden eğitimi öğretmenleri ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise bu okullardan rasgele seçilen sınıflardaki öğrenciler ve tüm öğretmenlerden gönüllü olanlar oluşturmaktadır.
2. Bu araştırma anketlerden elde edilen bulgularla sınırlıdır.
3. Anketlerden elde edilen bulguların geçerliliği anketlerin geri dönüş oranına, cevaplama sırasında cevaplayıcının içinde bulunduğu duruma ve koşullara ve ayrıca ankette yer alan soruların kalitesine bağlıdır.
4. Bireyler tarafından cevaplandırılan anket objektif ve sınırlı zamanlar içerisinde cevaplandırılmıştır.

1.5. Tanımlar – Terimler

Çevre; "bir canlı organizmayı veya bir canlı topluluğu yaşama süresince etkileyen her türlü biyotik ve abiyotik (sosyal, kültürel, tarihsel, iklimsel ve fiziksel) faktörlerin tümü" olarak tanımlanmaktadır (Yücel & Morgil, 1998).

Çevre bilinci, Hungerford ve Volk (1990) tarafından çevre sorumluluğuna sahip olma, çevre problemlerinin farkında olma, problemler hakkında temel bilgiye sahip olma, çevrenin korunmasında katılımda bulunma, çevre problemlerini tanımlama ve çözüm getirme becerisine sahip olma, ve çevre problemlerinin çözümünde aktif rol alma gibi unsurların tümü olarak tanımlanmaktadır.

Çevreye yönelik tutumlar ise, çevre sorunlarının sebep olduğu korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümü için hazırbulunuşluk gibi, bireylerin çevreye faydalı davranışlar için olumlu veya olumsuz tavır ve düşüncelerinin hepsidir (Erten, 2005).

Çevre eğitimi, bireylerde olumlu davranış değişikliği meydana getirme ve geleceğe hazırlama işlevi olan eğitimden faydalanarak, bireyin biyofiziksel ve sosyal çevresi ile ilgili değer, tutum ve kavramların tanınması ve ayırdedilmesi olarak tanımlanır (Doğan, 1997).

Boş zaman, insanların yaşamlarını sürdürmeleri için yapmak zorunda oldukları evlerindeki uyku, beslenme ve ev işleri gibi aktivitelerle, işyerlerindeki mesailerinde yapmak zorunda oldukları aktiviteler dışında kalan ve kişisel tercihlerle şekillenen aktivitelerine ayırdıkları zaman aralığıdır (Demir & Demir, 2006).

BÖLÜM 2

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çevre

Çevre üzerine çalışmalar yapan pek çok araştırmacı çevre için bazen farklı bazen de benzer tanımlar vermeye çalışmışlardır. Örneğin; Hamamcı ve Keleş (1998) çevreyi, insanın, diğer insanların ve diğer canlıların faaliyetleri üzerinde, anlık veya geleceğe dönük, doğrudan ya da dolaylı bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belli bir süredeki toplamı olarak tanımlamaktadır.

Uzunoğlu (1994), çevre kavramını, varlıkların ve hadiselerin kendilerini ortaya koydukları, anlamlandırdıkları ortamı ve içeriği temsil etmesi yönünden değerlendirmiş, uygun ve sağlıklı çevre olmadan, hayatın ve canlılığın devamı söz konusu olmadığını belirtmiştir.

Yücel ve Morgil (1998) çevreyi, yeryüzünde ilk canlı türlerinin görülmesinden buyana, canlı bir varlığı veya topluluğu, yaşamı boyunca etki altına alan insan ve hayvan olarak adlandırılan her çeşit canlı ve sosyal, kültürel, tarihsel, iklimsel ve fiziksel olarak adlandırılabilen cansız faktörlerin tümü olarak tanımlamaktadır.

Dünyadaki her canlı, organik ya da inorganik maddelerden oluşan belli bir ortamda ve çift taraflı etkileşim halinde hayatlarını devam ettirir. Bu kapsamda Güney (2003) canlıların yaşamlarının bağımlı olduğu, etkilediği ve farklı şekillerde etkilendikleri alanı çevre olarak tanımlamaktadır.

Şama (2003) ise çevreyi, canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayatsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam ya da koşullar olarak tanımlamış, bireyin ve toplumun fiziksel, biyolojik, sosyal-psikolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamını etkileyen bütün etmenlerin de *çevre* olarak tanımlanılabileceğini belirtmiştir.

Bu tanımlardan yola çıkılarak çevre, insanların, tüm canlı ve cansız varlıklarla çift taraflı etkileşim halinde, fiziksel, ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere her yönüyle yaşamlarını sürdürdükleri doğal ve yapay ortamlar olarak tanımlanabilir.

2.1.1. Çevre ile İnsan Arasındaki İlişki

İnsanın yaşama, barınma ve beslenme imkânı bulduğu çevresi olmadan yaşamını sürdüremeyeceği ve neslini devam ettiremeyeceği düşünüldüğünde, insanın çevreyle olan ilişkisinin insanlık tarihiyle başladığı söylenilebilir (Akın, 2007).

Uzun yıllar boyunca çevresi ile uyum içerisinde yaşayan canlılar, özellikle de insanlar için çevre, yaşanan sıkıntılar açısından sorun olarak değerlendirilmemiştir. Fakat, beslenme ve üreme gibi canlı yaşamının en temel iki fonksiyonu, olumsuz yönde değişen çevre koşulları tarafından tehdit edilmeye başlayınca, çevre sorun olarak değerlendirilmeye başlanmış, ekoloji bilimi de, bu gelişmeler sonucunda ehemmiyet kazanmıştır. Çevreye duyulan ilgi, doğal kaynakların sınırlılığı karşısında insan ve çevresi arasındaki duyarlı dengenin önemini yansıtmaktadır (Yücel & Morgil, 1999).

İnsanlar, canlı ve cansız varlıkları kendi amaçları doğrultusunda kullanma ve değiştirme arzusunu ve çevreyi değiştirme yeteneğini, yüzyıllar boyunca canlı ve cansız varlıkları hatta kendilerini bile düşünmeden kullanılmıştır (Yücel, Altunkasa, Güçray, Uslu & Say, 2006). Bu süreç içerisinde insanoğlu yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla endüstriyel ve teknolojik gelişmelerden faydalanmış, yaşamını sürdürdüğü çevresiyle devamlı olarak mücadeleye girmiştir. Bu mücadele sonucunda kimi zaman bilinçli kimi zaman da bilinçsizce çevresinde değişiklikler meydana

getirmesine ve tahrip etmesine rağmen, insanoğlu endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin sebep olduğu çevre kirliliğinden de rahatsız olması sebebiyle bir ikilem içerisine girmiştir (Keleş &Hamamcı,1998; Erten, 2004; Alım, 2006).

Kızılaslan ve Kızılaslan (2005), dünya üzerindeki insan varlığının başlangıcından beri, doğanın çoğu zaman insanı koruduğunu, beslediğini ve gelişmesinde yardımcı olduğunu, ancak 1800'lü yılların sonunda gerçekleşen sanayi devrimi ile insanın doğayla arasında varolan ilişkinin olumsuz olarak etkilendiğini ve doğanın insanlar tarafından yok edilmeye başlandığını düşünmektedir. 1960'lardan sonra ise insanoğlunun doğaya verdiği zararın çok yoğun bir şekilde arttığını, insan tarafından denizlerin ve nehirlerin kimyasal ve nükleer atıklarla doldurulmaya başlandığını, canlıların soluduğu havanın, fabrikalardan ve otomobillerden çıkan zehirli gazlar ile kirlendiğini, ozon tabakasının delinerek dünyayı zararlı ışıklardan koruyamaz hale geldiğini belirtmektedirler.

2.1.2. Çevre Sorunları ve Sebepleri

Çevreye dair bütün sorunlar kayıtsız ve duyarsız insan davranışından kaynaklanmakta, bu davranışların sonucu ortaya çıkan sorunlar konusunda bilinçlendirilmeyen insanlar kendilerini doğrudan etkilemediğini düşündükleri olaylara karşı duyarsız kalmaktadırlar (Özmen, Çakmakçı Çetinkaya ve Nehir, 2005).

İnsan ve doğa arasında varolan dengenin bozulmasına sebep olan ve hızla artan çevre kirliliğinin nedeni, kitle için üretim ve teknolojik gelişme gibi iki önemli özelliği olan sanayi olgusudur. 17.yy'da başlayıp, 19. Yy'da hızla gelişen bu olgu, 20. yy'da da doğal çevrenin kısa sürede değişmesine ve yeni bir sosyal bir çevrenin oluşmasına sebep olmuştur. Sanayi devriminden öncesinde işlevini kendi kendine sürdüren ekolojik denge, sanayi devrimi sonrasında sürekli gelişen sanayi ve teknoloji neticesinde, artık bu işlevi görmeyecek biçimde bozulmaya başlamıştır. Ancak insanoğlu, bilinçli ya da bilinçsiz olarak doğaya zarar vermeye ve doğal

çevreyi, doğada kaybolması mümkün olmayan atıklarla doğal çevreyi kirletmeyi sürdürmektedir (Yücel & Morgil, 1999).

1970'lerde görülmeye başlanan ve bütün dünyayı ilgilendiren çevre kirliliği ve ortaya koyduğu çevre sorunları insanlarda çevre bilincinin oluşmaya başlamasına sebep olmuştur. 1980'lerde ise insan, hayvan ve bitkilerin çevresel sorunlardan ne kadar çok etkilendiği, kanıtlarla ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, çevre sorunlarının, düşünüldüğü gibi sanayi alanlarında var olan su, hava ve toprak kirliliğiyle sınırlı olmadığı, aslında bu sorunların ozon tabakasındaki incelmeden, biyolojik çeşitliliğin azalmasına, küresel ısınmadan, denizlerin ve okyanusların kirlenmesine, hızlı nüfus artışından, erozyona ve doğal kaynakların tükenmesine kadar pek çok farklılık gösterdiği anlaşılmıştır (Özdemir, 2001).

Yücel ve arkadaşlarına göre (2006), insanların yaşamak için doğal kaynaklardan faydalanmak zorunda olmaları, az zamanda çok kazanma anlayışıyla şekillenen bir kalkınma süreci ve bunu sağlayabilmek için insanlarda oluşturulan sınırsız ve bilinçsiz bir tüketim anlayışı, geri dönüşmesi imkânsız çevresel bozulmalara neden olmuştur. Sanayi devriminin insan yaşamına sağladığı refah sonucunda oluşan hızlı nüfus artışlarının ve sanayide kullanılacak hammadde ve enerji kaynaklarının paylaşılamamasının neden olduğu savaşların çevre kirliliğine ve çevresel bozulmalara gözle görülür düzeyde etkileri olmuştur.

İnsanlar tarafından gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler, çeşitli şekillerde çevresel bozulmalara neden olmaktadır. Toprak işleme ile başlayan fiziksel yapı bozulması sebebiyle tarımsal faaliyetlerin topraklar üzerindeki olumsuz etkisi mevcuttur. Daha fazla ürün elde edebilmek ve büyümeyi hızlandırmak için kimyasal gübrelerin kullanımı, tarımsal mücadele ilaçlarının kullanımı sebebiyle oluşan kirlilik, bilinçsiz sulama yapılması, erozyon ve tarım alanlarındaki anızların yakılması nedeniyle ortaya çıkan organik madde kaybı tarımsal faaliyetlerin toprağa ve toprakla yakın ilişki içerisindeki canlılara zarar vermektedir (Kızılaslan & Kızılaslan, 2005).

Canlıların davranış ve yaşam şekillerinde olumsuz değişikliklere sebep olan etkenlerin tümü olarak tanımlanan çevresel sorunların oluşumunu, Erten (2004); 19.yy'da yaşanan sanayi devrimi ve sanayi devrimi sonucunda, bilimde ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, insan ile doğa arasında var olan dengeyi insan lehine bozmuştur. Bu yolla insanın doğaya müdahale etmesine olanak sağlanması ve bu müdahale sonucunda da doğal dengenin bozulması şeklinde açıklamıştır. Araştırmacı, son yıllarda, dünyanın çeşitli bölgelerinde sel felaketlerinin, şiddetli kuraklık ve rüzgârların, öldürücü yaz sıcaklarının yaşanmasının, pek çok insanın bu felaketlerde ölmesinin ve çok fazla miktarda maddi hasar meydana gelmesinin, herkes tarafından bilinen bir gerçek olduğunu belirtmektedir. Yaşanan bu olaylar çok ta sürpriz olmayan, hatta bilim insanlarının yıllardır dile getirdikleri, ne varki daha rahat ve daha çok kazanılan bir hayat için görmezden gelinen, acı gerçekle insanlığın yüzleşmesidir. Oysaki yaşanan bütün bu çevresel sorunların temelinde sanayileşme ile birlikte insanoğlunun doğayı yağmalaması ve onu kendi menfaati doğrultusunda acımasızca kullanma hırsı yatmaktadır. İnsanoğlu, çevreyi korumak adına kayıtsız ve duyarsız kalmaya devam ederse, bu felaketleri daha yoğun olarak yaşayacak, gelecekte yaşamını tehdit edecek pek çok çevre sorunu insanoğlunun karşısına çıkacaktır.

İnsanlığın geleceğini her geçen saniye daha güçlü tehdit eden çevre sorunlarının, insanın yaşadığı çevre ile sürekli mücadele halinde olması ve çevrede meydana getirdiği olumsuz ve bozucu özellikte değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıktığını bilinmektedir (Alım, 2006). Doğanın dengesinin bozulmasıyla artış gösteren erozyonlar, canlı türlerinin ortadan kaybolması, radyoaktif kirlenme, çölleşme ve asit yağmurları, insanların açlık ve yoksulluk oranının artması, çevre sorunlarının boyutunun ne denli büyük olduğunu ve insan neslini ne derecede tehdit ettiğini ortaya koymaktadır (Gezer, 2006).

Çevre kirliliği olarak nitelendirilen bu bozulmaları ve sebeplerini; sanayi alanlarında ve şehirlerde ısınma, ulaşım ve üretimde kullanılan fosil yakıtlar, çöplerin yakılarak imha edilmesi ve radyoaktif ışınlar sonucunda oluşan asit yağmurları, ozon tabakasının delinmesi, sis oluşum ve küresel ısınma sorunu olarak

ortaya çıkan hava kirliliği; gereğinden fazla gübre kullanımı, arıtılmadan bırakılan endüstriyel ve evsel atık sular, yaşanan tanker kazaları sonucunda ya da bilinçli olarak denizlere ve akarsulara bırakılan her türlü zararlı ve kimyasal maddelerin yeraltı sularının ve dolayısıyla akarsuları kirletmesi, denizlerde ve akarsularda yaşayan canlılarının toplu ölümleri, içme sularının kirlenmesi ve sulardan kaynaklı salgın hastalıkların artması sonucuna sebep olan su kirliliği; plansız bırakılan çöpler sonucunda oluşan çöp yığınları, asit yağmurları, aşırı gübre kullanımı, kimyasal ilaçların sonucunda toprakta oluşan ağır metal yoğunluğunun artması, topraktaki asit-baz oranının değişmesi, hastalık yapıcılara kaynak oluşturan toprak kirliliği; gerçekleşen asit yağmurları, yağmur ormanlarının kesilerek yok edilmesi, mono kültür ziraatçılık ve ormancılık, doğrudan bitki ve hayvan türlerinin yok edilmesine, ormanların yok edilmesine ve iklimlerin değişmesine bağlı olarak yaşanan doğal afetlerin sıklaşması olarak özetlenen havyan ve bitki türlerinin yok olması; tropikal yağmur ormanlarının sistematik bir biçimde yok edilmesi, fosil yakıtlarının sınırsızca kullanımı sonucunda ozon tabakasından yeryüzüne canlılara zarar veren ışınların ulaşması ve atmosferde sera etkisinin oluşması olarak açıklanabilen iklim değişiklikleri; bilinçsizce ve aşırı tüketen bir toplum olma, geri dönüşümsüz kullan at ürünlerin kullanımı, atıkların geri kazanımı anlamında yeterince değerlendirilememesi ve bu konularda eğitim eksikliği sebebiyle oluşan çöplüklerde toprağın zararlı maddeler tarafından kirletilmesi, verimsizleşmesi ve hastalık yapıcıların üreyeceği bir ortam oluşturmaları bakımından çöp sorunları olarak adlandırabilir ve açıklayabiliriz (Erten, Özdemir & Güler, 2003; Buhan, 2006).

İnsanoğlunun ve içinde yaşadığı çevrenin karşışarşıya kaldığı sorunların ne derece önemli ve ne kadar çok olduğu açıkça görölmektedir. Anlaşılaçağı üzere, çevresel sorunlar kadar, bu sorunların çözümleri de önemlidir.

2.1.2.1. Çevre Sorunlarının Çözümü

Çevre sorunlarının çözülebilmesi için sadece bir sektörün değil her kesimin görev alması, özellikle de toplumları oluşturan bireylerin etkin bir şekilde üzerlerine

düşen görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu sebeple; bireylerin çevresel bozulmaları ve çevre kirliliğini önlemeye yönelik görevlerini yerine getirebilmeleri çevre bilincine sahip olmaları ve çevreye duyarlı bu bireylerin topluma kazandırılması gerektirmektedir (Kızılaslan & Kızılaslan, 2005). Çevre eğitimi, insanlara yaşamlarını sürdürdükleri çevreye dair bilinç, bilgi, değer, beceriler ve çevresel sorunların çözümünde ihtiyaç duyacağı harekete geçme azmini kazandırma ve çevre sorunlarının çözüme kavuşması için ihtiyaç duyulan ortamın oluşturulmasında çok önemli bir süreçtir (Erol & Gezer 2006).

Günümüzde çevre problemlerinin çözümünde sadece teknolojiden yararlanmak ya da çevreyi korumaya yönelik kanunlar koymak yeterli değildir. Bunların yanısıra, özellikle doğayla uyum içinde yaşaması arzu edilen bireylerin şimdi ve gelecekte alışla gelmiş düşünce ve davranışlarından vazgeçmesini ve çevreye yönelik, tutum, bilgi ve değer yargılarının değişmesini sağlayacak davranış değişiklikleri ve bireyde çevreye karşı pozitif tutum ve değer yargılarının oluşması gerekmekte; bu ise sadece çevre eğitimi ile mümkün olmaktadır (Erten, 2000; Erten, Özdemir & Güler, 2003; Atasoy & Ertürk, 2008).

2.1.3. Çevre Bilinci

1970’li yıllardan itibaren yaşanan çevre kirliliği ile varlığını göz önüne seren çevre sorunları tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun olarak görülmeye başlanmış ve bu sürece paralel olarak tüm dünyada siyasi ve ferdi boyutlarda oluşan “çevreye zarar verilmemesi ve onun sürdürülebilir bir düzeyde kullanımının önemini kavrama” olarak tanımlanan çevre bilinci oluşmaya başlamıştır (Yücel, Altunkasa, Güçray, Uslu & Say, 2006), 1980’lerde ise, çevresel sorunların insan, hayvan ve bitkiler üzerinde ciddi derecede olumsuz etkileri olduğu kanıtlarıyla ortaya konulmuş ve insanoğlunun bu çevresel sorunlar vasıtasıyla, kısa sürede gelecek nesillerin yaşamlarını ipotek altına aldığı görülmüştür. Bugün ise çevresel sorunların dünyayı getirdiği noktada, çevre bilinci bir ideal olmaktan ziyade, gelecek nesillere bir ödev halini almıştır (Özdemir, 2001; Kızılaslan & Kızılaslan, 2005).

Bilim insanlarnınca çevre bilinci kavramıyla vurgulanmaya çalışılan üç temel öge; çevre bilgisi, çevreye yönelik tutumlar ve çevreye yararlı davranışlar şeklinde sıralanmaktadır. Çevreye dair sorunlar, bu sorunların çözümü için aranan yollar, ekoloji biliminde yaşanan gelişmeler ve doğa hakkında elde edilmiş tüm bilgiler çevre bilgisini oluşturur. Çevre sorunlarının insanoğlunda oluşturduğu korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, insanoğlunun sahip olduğu değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik hazırbulunuşluk şeklindeki çevreye faydalı davranışlara karşı sergiledikleri pozitif ya da negatif tavır ve davranışların bütünü çevreye yönelik tutumları oluşturur. Literatürde çevre dostu olarak anılan, çevrenin korunması ve çevresel sorunları önlenmesi için sergilenen gerçek davranışlar çevreye yararlı davranışları oluşturur (Erten, 2004).

Çevre bilincinin açılımlarını; kişinin sosyal, tarihsel ve doğal çevresinin farkında olması, bilinçli bir duyarlılık edinmesi ve bu çevrede gerçekleşen olaylarla ilgilenmesi ve bu olayları takip etmesi; kişinin çevre sorunlarının çözülmesinde alınacak kararlara, sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla katılma, haklarını savunma ve tepkide bulunma amacıyla girişimlerde bulunması; çevreyi kullanırken çevreye zarar vermemenin gerekliliğinin farkında olması; doğal hayatın ve doğal kaynakların insan yaşamının devamlılığı için ne derece önemli olduğunun ve vazgeçilmez olduğunun farkında olması; gerçekleştirdiği tüketim etkinliklerinde tasarrufa öncelik vermesi şeklinde sıralanabilir (Keleş, 1997; Eyüpoğlu, 2003).

Çevresel sorunların çözümünde insanların etkin biçimde rol almaları için sorunun ne olduğunu ve çözülmediği takdirde kendilerini ve yaşadıkları çevreyi nasıl etkileyeceğini bilmelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin, öğretmen adayı üniversite öğrencilerinin, ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerinin çevre bilinci olarak nitelendirilen çevre hakkında sahip olunan bilgi düzeyleri ve çevreye yönelik tutumları üzerine araştırmalar yapılmıştır (Şama, 2003; Özmen, Çakmakçı, Çetinkaya & Nehir, 2005; Uzun & Sağlam, 2005; Erol & Gezer, 2006; Deniş & Genç, 2007)

Vaizoglu, Altıntaş, Temel, Ahrabi, Aydoğan, Bostancı, Duran, Koçkesen, Turan ve Güler (2005), Ankara'daki bir yüksek öğretim kurumuna bağlı tıp fakültesindeki son sınıf öğrencilerinin çevre bilincini değerlendirmek amacıyla bir çalışma yapmışlar ve öğrencilerin %69.8'inin hava kirliliğini azaltmak için vergi vermeye taraftar olmadıklarını, yine %43.1'inin aylık gelirinden bir kısım parayı çevreyle ilgili bir vakfa bağışlamak istemediklerini, %90.3'ünün çevre kirliliği konusunda ne yapabileceklerini öğrenmek için bir resmi kuruluşa başvurmadıklarını, %85.6'sının bir kuruluşun çevreyi iyileştirmeye yönelik bir toplantısına katılmadıklarını ve %91.4'ününse çevreyle ilgili yayınlara abone olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Kızılaslan ve Kızılaslan (2005), Tokat İli Artova İlçesindeki çiftçilerin çevre bilinç düzeylerinin ortaya konmasını amaçladıkları araştırmalarında, Tokat İli Artova İlçesi köylerinden birebir mülakat yoluyla verilerini toplamışlardır. Araştırmacılar, Neyman yöntemi olarak adlandırılan ve tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemlerinden biri olan yöntemi kullanarak 102 işletmeyi saptamışlardır. Çevre bilinç düzeyini ölçmek için ise Likert ölçeği esas almış ve buna göre puanlama yapmışlardır. Araştırmalarının sonucunda, bölgedeki çiftçilerin %49.02'sinin orta, %27.45'inin düşük, %23.53'ünün yüksek seviyede çevre bilincine sahip olduklarını, araştırma bölgesinde çevre bilincinin yeterli olmadığını saptamışlardır. Sonuç olarak, okul programlarından başlamak üzere yaygın eğitim kapsamına da çevre eğitiminin alınmasının gerektiğini ortaya koymuşlardır. Araştırmacılara göre; bölge halkında çevreye karşı duyarlılığın geliştirilmesi ve tarım sektörünün yol açtığı çevre kirliliği açısından tarımsal alanlarda yaşayan ve çalışan insanlara yönelik çevre eğitiminin verilmesi son derece önemlidir.

Yücel ve arkadaşları (2006), yaptıkları çalışma ile Türkiye'nin büyük ve kalabalık bir şehri olan ve farklı çevresel sorunların gözlemlendiği Adana'da çevre duyarlılığının belirlenmesini hedeflemişlerdir. 500 kişiye karşılıklı görüşme şeklinde uygulanan anket ile, kişilerin cinsiyet, yaş ve sosyo ekonomik durumları göz önüne alınarak, çevre sorunlarına ilişkin görüşleri ve tutumları araştırılmış, Adana halkının çevreye duyarlılığı %58,4 olarak tespit edilmiş, ayrıca kadınların erkeklere oranla,

gençlerin de yaşlılara oranla çevreye karşı daha duyarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Özmen, Çakmakçı Çetinkaya ve Nehir (2005), üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ve bu tutumları etkileyen etmenleri saptamak amacıyla yaptıkları çalışmayı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ve Tıp Fakültesi öğrencilerine 24 soruluk bir anket uygulayarak gerçekleştirmiş, Tıp Fakültesi ve Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden, 20 yaş üstü öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının 20 yaş altı öğrencilerden, kız öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar ışığında, çevre konularına duyarlı olan grupları eyleme geçirecek eğitimlerin planlanması gerektiğini önermişlerdir.

Yapılan çalışmaların sonunda ortaya çıkan ortak noktanın, çevre bilincinin oluşumunda çevre eğitime önem verilmesi olduğu görülmektedir.

2.1.4. Çevre Eğitimi ve Önemi

İnsan yaşamının her alanında ve insanla ilgili her konuda yeri olan bir yaşamsal süreç olan eğitimin amacı, araştırmacı, geliştirmeci, bulgularını sınayan ve edindiği birikimlerini uygun şekilde davranışlarla değerlendiren, yorum yapan ve birikimlerinin üstüne yenilerini ekleyen, toplumları oluşturan insanı yetiştirmek, insana yalnız belirli konularda davranış değişikliği edindirme değil, ayrıca bu süreç içerisinde karşılaştığı sorunlar karşısında bireyde mücadele bilincini artıracak ve bireyi sorunların çözümünde sonuca ulaştıracak davranışı kazandırmak olmalıdır. İnsanlar, yaşamları boyunca değişik davranışları edindikleri ve bunları sonraki kuşaklara aktarabildikleri sürece eğitilmiş olarak kabul edilebilirler (Yücel & Morgil 1999).

İlköğretim sonrasında, eğitimlerine lisede devam eden öğrenciler, ailelerinde edindikleri etkileşimler, yaşam alanlarındaki gözlemleriyle, eğitim ve öğretim gördükleri sınıflarında çevresel bilgileri, tutum ve davranışları edinmişler ve bu davranışları geliştirmişlerdir. İnsanın çeşitli durumlar karşısında sergilediği, doğuştan gelmeyen, sonradan öğrenerek kazandığı, değiştirilebilen ve geliştirilebilen, aile, öğretmen ve arkadaş grubunun tarafından etkilenebilen, davranışları tutum olarak nitelendirebiliriz (Gezer, Çokadar, Köse & Bilen, 2006).

Yaşadığımız asrın sonlarına doğru, çevre sorunları ve eğitim-öğretimin ilişkisi tekrardan gözden geçirilmeye; çevre sorunlarının çözümünde görev alacak çevresel duyarlılığa ve ekolojik bilince sahip toplum fertlerinin yetiştirilmesinde, okul, ders programları ve öğretmen etkenlerinin uygunluğu tartışılmaya başlanmış; sonuç olarak, sosyal ve ekonomik bir takım kavramlar çevreye yönelik tutum açısından tanımlanmaya çalışılmıştır. Çevre sorunları için çözüm arayan pek çok ülke, okullarda çevre eğitiminin gerekliliğini, işlevini ve etkilerini sorgulamaya, öğrencilerde çevreye yönelik tutum geliştirmek için çaba harcanmaması ve derslerin içeriğinde çevresel konulara yeterince yer verilmemesi üzerine tartışmaya başlamıştır (Atasoy & Ertürk, 2008).

Yüzyılımızda, doğayı insan faktörünün etkilerinden kurtarabilecek ve insan türünü devamlılığını sağlayabilecek, hayatını doğal çevresi ile barışık bir şekilde devam ettirebilecek ve ona büyük ölçüde sahip çıkabilecek, ekonomiyi doğal yaşam ile barıştıracak ve çevresel sorunlara çözüm arayabilecek, yaşadığı gezegeni sahiplenebilecek dünya vatandaşının yetiştirilmesi açısından, çevre eğitiminin yeri ve öneminin büyük olduğu düşünülmektedir (Sungurtekin, 2001). Gün geçtikçe artan çevresel sorunların çözüme kavuşturulması ve çevrenin korunması amacıyla bireye verilen eğitim “çevre eğitimi” olarak nitelendirilmekte, çevre eğitimiyle bireyde oluşturulmaya çalışılan çevreye yönelik tutum ve çevre bilincinin bireyin yaşadığı topluma ve yaşadığı dünyaya sorumluluğu olarak nitelendirilmektedir (Yücel & Morgil, 1999). “Başka bir deyişle, çevre eğitiminin amacı, çevresel sorumluluk bilincine sahip vatandaşlar yetiştirmektir” (Ayvaz, 1998: 98). Ayrıca, insanların doğal dengeyi ve bu denge içinde nerede bulunduklarını anlamaları ve dünyayla

uyum içinde yaşayabilmek için neler yapmaları gerektiğine dair görüş ve düşünce geliştirmeleri de çevre eğitimi ile amaçlanmaktadır (Geray, 1995).

Değişen ve gelişen dünyada çevresel sorunların çözümünde çevre eğitiminin üzerinde durulmakta ve önemslenmekte olsa da, elde edilen sonuç itibari ile bu kadarının yeterli olmadığı görülmektedir (Alım, 2006).

Çevre eğitimi üzerine yapılan tartışmalarda “Neden çevre eğitimi?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmış; fiziksel ve toplumsal sistemlerin ve aralarındaki etkileşimin algılanmasını ve öğrenilmesini sağlamayı hedefleyen bakış açısı, çevre yönetimi ve kontrolü için eğitim cevabını vermiştir. Arazi gezileri vasıtasıyla öğrencilerin çeşitli beceriler kazanmaları açısından önemli bir kaynak oluşturan çevreyi eğitimde kullanmayı hedefleyen bu bakış açısı, çevre bilinci ve yorumu için eğitim cevabını vermiştir. Bu iki bakış açısından yola çıkarak, kendi davranışlarının sorumluluğunun farkında olan, çevre ahlakına ve çevresel konularda harekete geçme cesaretine sahip öğrencilerin yetişmesini hedefleyen ve bunu sağlamak için bilgiye dayalı konulara yer veren bakış açısı, sürdürülebilirlik için eğitim cevabını vermiştir (Demirkaya, 2006).

Eğitimin her alanında olduğu gibi, çevre eğitiminde de eğitim ailede başlamaktadır. Aile tarafından verilen çevre eğitimi; dergi, gazete, kitap, radyo, internet ve televizyon gibi çeşitli basım ve yayım yoluyla yapılan eğitim ve örgün eğitim paralelliğinde sürmekte; müze ve hayvanat bahçesi gezilerinde ve doğa yürüyüşlerinde yapılan gözlemler ve değerlendirmeler vasıtasıyla yaşam boyu sürmektedir. Çevreyle barışık insanların yetiştirilebilmesi için örgün eğitim kurumlarında verilen sadece bilgiye dayalı eğitim yeterli değildir, aynı zamanda bu eğitim süreci içinde insanlara çevreye yönelik tutum ve davranışları da geliştirilmelidir (Gezer, Çokadar & Bilen; 2006).

Yerel değil küresel olması sebebiyle, çevre sorunları din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın, yaşlı- genç, zengin-fakir ve köylü-şehirli demeden, müzik, fizik, kimya, matematik, fen bilgisi veya beden eğitimi öğretmenini demeden, toplumun her

kesimini etkiler. Dolayısıyla, ne çevreyi korumak, yalnız çevrecilerin görevi, ne de çevre eğitimi gerçekleştirmek yalnız çevre eğitimcilerinin görevidir. Aksine, çevreyi korumak, toplumdaki herkesin görevi olduğu gibi, çevre eğitimi de ilgili bütün derslerde verilmelidir (Erten, Özdemir & Güler, 2003; Erten, 2004). Bireye çevre eğitimi vasıtasıyla istendik davranışlar kazandırılmaya çalışılırken, çevre eğitim programı, eğitim-öğretim seviyeleri dikkate alınarak konuların paylaşımı, çalışma yapılan ortam ve eğitimcilerin nitelikleri gibi pek çok faktör göz önünde bulundurulmalıdır (Uzun & Sağlam, 2005).

Çevre eğitimi ülkemizde, örgün eğitim düzeyinde verilmeye 1991 yılına başlanmış, yeni programlar ve planlar hazırlanmıştır. Ancak, bu dersleri dersin uzmanları değil farklı branşlardaki öğretmenler vermekte; ve çevreye yönelik tutumu geliştirecek dersler ise zorunlu değil, seçmeli olarak verilmektedir (Erol & Gezer, 2006).

Çevre eğitimi sahip olduğu disiplinler arası ilişki özelliğiyle inceleyen Yılmaz, Morgil, Aktuğ ve Göbekli (2002), eğitim kurumlarının çeşitli düzeylerinde çevre eğitiminin bireylere verilmesinin, yaşanan çevresel olayların ve yarattığı sorunların boyutunun bilinmesinin, önlenbilmesinin ve korunabilmesinin, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinin çevre konusunda ne derece bilgi sahibi olduklarının araştırılmasının, çevrenin korunması için verilen eğitime katkı sağlayacağını belirtmektedirler. Araştırmacılar, öğrencilerin bu konudaki bilgilerini ölçme amacıyla yürüttükleri çalışmalarında, 1998-99 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kimya Eğitimi Anabilim Dalı'nda okuyan toplam 240 öğrenciye, 2000-2001 öğretim yılında Ankara ve Beypazarı 'nda 6 ortaöğretim kurumunda okuyan toplam 228 öğrenciye ve 2000-2001 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kimya Eğitimi Anabilim Dalı'nda okuyan toplam 153 öğrenciye üç farklı anket uygulamışlardır. Elde ettikleri bulgular, çevre konusunda verilen eğitimin yetersiz kaldığı, özellikle ortaöğretimde kimya dersini alan öğrencilerin konu hakkında daha bilgili oldukları ve öğrencilerin çevre ile ilgili bilgilerini daha fazla yazılı ve görsel medyadan edindikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Benzer bir çalışmada, Erol ve Gezer (2006), üniversite öğrencilerinin, çevreye ve çevresel konulara yönelik tutumlarını ölçmek ve öğrencilerin çevresel tutumlarının sosyo-ekonomik statüye dayalı olarak olumlu yönde değişiklik gösterip göstermediğini ölçmek amacıyla, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde okuyan 225 son sınıf öğrencisine uyguladıkları anket sonucunda; öğrencilerin çevreye ve çevresel konulara yönelik tutuma çok fazla sahip olmadıklarını tespit etmişler, ve öğrencilerin çevresel konular hakkında bilgi ve bilinç sahibi olmaları yönünde eğitilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

2.1.4.1. Okul Öncesi ve İlköğretimde Çevre Eğitimi

Gelecekte, Dünya'yı bekleyen tehlikelerden Dünya'yı, yine gelecekte çevreye yönelik olumlu tutuma sahip, sorumlu ve bilinçli nesiller koruyacaktır. Geleceğin bilinçli ve sorumluluk sahibi nesillerini, bugünün çocuklarının oluşturacağı düşüncesiyle; çocuklara verilecek çevre eğitiminde, çocuk-doğa etkileşiminin kapsamlı olarak değerlendirilmesi ve tartışılması, çocuklarda çevreye yönelik tutum geliştirecek eğitim etkinlikleri ve ders programlarının oluşturulması, okullarda teorik ya da uygulamalı olarak gerçekleştirilen derslerin çevreselleştirilmesi, çevre eğitimin yaygınlaştırılması ve etkinleştirilmesi, ve ayrıca çevre bilincine sahip dünya vatandaşını yetiştirecek ulusal ve uluslararası eğitim politikalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir (Atasoy & Ertürk, 2008).

Çevre eğitiminin temel amacı doğayı ve doğal kaynakları korumaktır. Ancak, hava, su, toprak, bitki ve hayvan gibi gezegendeki tüm varlıkların ne şekilde korunacağını anlaşılabilmesi için de biyosfer, biyomlar ve ekosistemleri kapsayacak şekilde tüm çevrenin iyi bilinmesi ve anlaşılması gerekir. Bu hedefe ulaşabilmek için ise, örgün eğitimin okul öncesi ve ilköğretim kurumlarında çocukların duyularını kullanabilecekleri materyal ve ortamlar sağlayarak çeşitli etkinlikler gerçekleştirmek ve çocuklara geri bildirimler göstermek gerekmektedir. Çevre eğitiminin ilköğretim düzeyindeki amacı, çocuklara teorik bilgilerle ezber yaptırmak değil, içinde yaşadıkları çevrenin ve çevre sorunlarının farkına varmalarını sağlamak, sorunların

çözümünde yapıcı, yaratıcı ve bilimsel düşünebilecek, sorumluluk duygusuna sahip vatandaşlar ve bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlamak olmalıdır (Şimşekli, 2001).

Okul öncesi dönemde ve okul döneminde oluşan ilgi, tutum ve davranışlar, eğitimle hedeflenen davranışların temelini oluşturması sebebiyle, çevre eğitimine ne kadar erken yaşta başlanırsa o kadar etkili ve verimli olmaktadır. İnsanların çocukluk ve gençlik yıllarında edindikleri değer yargıları ve tutumlar, genç yaşta doğaya karşı sevginin ve empatinin oluşmasında önemli etkiye sahiptir. Çevrenin korunmasında etkili, çevreye yararlı, çevre dostu ve bilinçli davranışların gelişmesinde, çocukluk ve gençlik dönemlerinde gerçekleşen duyuşsal alandaki öğrenmelerin faydası olacaktır. Erken yaşlarda çocuklara, doğayı tanımaları, doğayla ilgili tecrübeye sahip olmaları ve bu sayede doğaya karşı olumlu duygular edinmeleri, doğayı sevmeleri ve çevre dostu olmaları için doğal ortamlarda oyunlar oynatılır. Doğanın değerini anlayan çocuklar, sahip oldukları tüm duyularla onun ne kadar güzel ve vazgeçilmez olduğunu öğrenir ve onu koruyabilmek ve yaşatabilmek için korumaya çalışırlar. İnsanlar sevdiklerine ilelebet sahip olmayı istediklerinden her zaman onu korumaya çalışırlar, insanlarda çevre sevgisini oluşturacak çevre eğitimini, ilkokuldan itibaren her derse yaymak ve mevcut her üniteyle ve konuyla ilişkilendirip vermek gerekir. İlköğretimde görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin de hem çevre sorunları ve çözümleri hakkında bilgiye, hem de sorunlara karşı duyarlılığa ve çevre bilincine sahip olmalıdır ki, öğrenciye hedeflenen çevre eğitimini verebilsinler (Erten, 2004).

Atasoy ve Ertürk (2008), ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel tutum ve bilgilerinin tespit edilmesi amacıyla, Bursa kentinde yer alan altı ilköğretim okulundan seçilmiş 1118 öğrenci ile yaptıkları çalışmalarında, Çevre Bilgi Testi ve Çevre Tutum Ölçeği kullanmış; öğrencilerin çevre bilgisi ve çevre tutumu açısından yeterli düzeyde olmadıklarını, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olumlu tutuma sahip olduklarını tespit etmişler, ilk öğretim seviyesinde çevre eğitiminin yeterli düzeyde olmadığını belirlemişlerdir.

Meydan ve Doğu (2008), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerini ve bilgi düzeylerini çeşitli değişkenlere göre

değerlendirdikleri araştırmalarında; ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin görüşleri ile cinsiyetleri, öğrenim gördükleri sınıflar, üye oldukları çevre ile ilgili kurum ve vakıflar ve ailelerinin eğitim düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığı ortaya koymaya çalışmışlardır. Konya il merkezinde bulunan ilköğretim okullarından 18 ilköğretim okulunun ikinci kademesinden tesadüfi olarak seçilen 606 öğrenciyi değerlendirmişlerdir. Araştırmalarının sonucunda, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre problemleriyle ilgili görüşlerinin öğrenim görülen sınıflara ve yaşlarına göre farklılaştığı, 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile 6. sınıf öğrencileri arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı ve yüksek olduğu, cinsiyete göre ise farklılaşmadığı bulgularını elde etmişlerdir.

Örgün eğitimin bir bütün olduğu düşünüldüğünde, ilköğretimin ve orta öğretimin birlikte ve işbirliği içerisinde faaliyet gösterdiği söylenebilir. İlköğretimde bireye verilen eğitimin orta öğretime hazırlayıcı olduğu, bireyde hazırbulunuşluk oluşturması gerektiği dikkate alınmalı, ortaöğretimin ilköğretimde verilen eğitimi pekiştirdiği, bireye üst seviyede eğitim verdiği unutulmamalıdır. Aynı amaç doğrultusunda, ortaöğretimde verilecek çevre eğitiminin ilköğretimde verilen çevre eğitimi ile bütün içerisinde verilmesi gerektiği üzerinde durulmalıdır.

2.1.4.2. Ortaöğretimde Çevre Eğitimi

Ortaöğretimde verilen çevre eğitiminin en belirgin amacı; çevreye yönelik tutuma sahip ve olumlu davranışlar sergileyebilen toplum bireylerini yetiştiren eğitim ve öğretim sürecine bireylerin çevreye yönelik bilgi, beceri ve değer yargılarını edinmeleri açısından katkı sağlamaktır. Bireye, temel doğa bilimi ve çevresel konularda bilincin oluşması, araştırma ve değerlendirme yapma, elde edilen bilgiyi kullanma ve sorunun çözüme ulaştırılması gibi konularda temel çevre bilgileri kazandırılabilir (İleri, 1998).

Yakın gelecekte çeşitli meslek gruplarında çalışarak sosyal hayatta edinecekleri rol ve kariyerleri sebebiyle, gençlerin çevresel ve toplumsal

sorumluluğu yüksek birer vatandaş olarak sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışma isteğinin artırılmasının, çevresel sorunlardan, nedenlerinden ve çözümlerinden gençlik yıllarında haberdar olmalarının sağlanmasının ve çevresel değer yargılarının oluşturulmasının gerektiği, bunun da ancak çevre eğitimi programları ile sağlanabileceği söylenebilir. Çevre eğitimi basamakları; Kuzey Amerika Çevre Eğitimi Birliği tarafından; çevreye yönelik ilgi ve duyarlılık geliştirilmesi, doğal dengenin işleyişi hakkında bilgi edindirilmesi, çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlar geliştirilmesi, çevresel sorunların çözülmesinde etkin görev alma becerisinin oluşturulması ve çevresel sorunların çözümünde ve önlenmesinde tecrübe kazandırılması olarak sıralandırılmaktadır (NAAEE, 1994).

Yakın geleceğin yetişkinleri olan, ortaöğretim kurumlarında eğitim gören bugünün gençlerinin, çevre hakkında yeterince eğitilmesi, yakın gelecekte çevresel konularda daha duyarlı olmaları ve çevresel sorunların çözümünde daha verimli olmaları açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, gençlere eğitim gördükleri kurumlarda verilen eğitimin daha kapsamlı ve yaygın hale getirilmesi, bu amaç doğrultusunda birleşen ve işbirliği içinde çalışan öğretmen ve veliler tarafından sağlanabilir. Bu birliktelik ve işbirliği, çevreyi korumak adına alınacak ortak kararların ve eylem planlarının öğrenci tarafından kavranmasını, öğrencide çevre bilincinin oluşmasını ve çevreye yönelik tutum geliştirmesini sağlar (Yücel & Morgil, 1999). Ortaöğretim kurumlarında, her hafta iki dersi saati, seçmeli olarak verilen “Çevre ve İnsan” dersi öğrencilere çevreye yönelik bilgi, olumlu tutum ve davranış kazandırmanın yanı sıra biyoloji, kimya, coğrafya, sağlık bilgisi gibi pek çok bilimsel alanda öğrenilen temel çevresel bilgileri sentez etme görevini üstlenmektedir (Uzun & Sağlam, 1992).

Uzun ve Sağlam (2005), çevre sorunlarının kalıcı çözümünde, nitelikli çevre eğitimi ve onun kazandırdığı çevre bilincinin önemli rol oynadığını, özellikle ilk ve orta öğretim kurumlarındaki öğrencilerde çevre bilincinin kazandırılmasının gerektiğini ve akademik başarıyı etkileyen çeşitli faktörler bulunduğunu düşünmektedirler. Bu faktörlerden sosyo-ekonomik faktörlerin etkisini araştırmak amacıyla, Ankara ilindeki bazı orta öğrenim kurumlarında öğrenim gören 258 lise öğrencisine geliştirdikleri “Çevre Bilinci Ölçeği”ni ve “Çevre Başarı Testini”ni

uygulamışlar; aile gelir seviyesi, ailedeki birey sayısı ve ebeveynlerin eğitim durumları dikkate alınarak oluşturdukları düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik grupları şeklinde oluşturdukları gruplar arasında bu ölçek ve testlerde anlamlı farklılıklar ortaya çıkıp çıkmadığını incelemişlerdir. "Orta" sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin çevre bilinç ortalamasının, "yüksek ve düşük seviye"dekilerin ortalamalarından farklı ve "orta seviye grubu" lehine olduğu; "yüksek ve düşük" sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler arasında ise, çevre bilinci yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı; akademik başarı açısından değerlendirmede ise, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin başarı ortalamasının, orta sosyo-ekonomik düzeydeki grup ortalamasından istatistiksel olarak farklı ve üçüncü grubun lehine olduğu; yüksek ile düşük ve düşük ile orta sosyo-ekonomik düzey öğrencileri arasında anlamlı bir farkın olmadığı; ayrıca, öğrencilerde oluşturulmak istenen çevre bilinci ile çevre akademik başarısı arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan diğer bir çalışmada, Pekel ve Demir (2007) tarafından, farklı liselerdeki öğrencilerin ozon tabakası ile ilgili düşünceleri ve kavram yanılgıları incelenmiştir. Verilerin toplanmasında kapalı uçlu Likert tipi anket, farklı lise türlerinden toplam 213 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonrasında verilerin istatistik analizleri yapılmış; uygulama yaptıkları fen lisesi, meslek lisesi ve düz lisenin öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmaya göre, fen lisesi öğrencileri düz lise öğrencilerinden, düz lise öğrencileri de meslek lisesi öğrencilerinden daha yüksek skorlar elde etmişlerdir. Lise öğrencilerinin çevresel konulardaki kavram yanılgıları, küresel çevre konularının liselerimizde öğretime yeterince önem verilmediğine işaret ettiği şeklinde yorumlanmıştır.

Orta öğretim kurumlarında verilen çevre eğitiminin, çeşitli branş derslerinde, belirli sınıf ortamında verildiğini düşünürsek, sınıf ortamında verilen çevre eğitiminin verimliliği üzerinde durmak gerekmektedir.

2.1.4.3. Sınıf Ortamında Çevre Eğitimi

İnsan; kendisini, kendisinden başka canlıları ve birlikte yaşadıkları dünyayı, ancak çevresiyle daha uyumlu yaşamayı becerebilirse yarınlar taştır. İnsanın doğayla daha uyumlu yaşayabilmesi ve doğaya yönelik tutum geliştirebilmesi için ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilerin, okullardaki sınıflar ve laboratuvarlar gibi yapay ortamlar yerine doğal ortamlarda ve doğal çevreyle birebir etkileşimle, uygulamaya yönelik ve günlük yaşamda insan tarafından kolayca kullanılabilecek şekilde verilmesi gerekmektedir (Erten, Özdemir & Güler, 2003).

Çevre eğitimi, en verimli şekilde yine çevrenin kendisinde yapılabilir düşüncesiyle gerçekleştirilen yapılandırmacı çevre eğitimi çalışmaları, çevre eğitimini okullardaki sınıflardan dışarı çıkarmaktadır. Öğrencilere doğal çevrede çalışma ve tecrübe edinme imkânı sağlamak, doğaya ve yeşile karşı öğrencilerde ilgi uyandırmak, yönlendirmelerle öğrencilerin çevreyi tanımasını ve doğal dengeyi anlamasını sağlamak amacıyla ilkbahar ve sonbahar başında, gönüllü katılımlarıyla, uygulamalar Almanya’da çeşitli park ve bahçelerde gerçekleştirilmektedir. “Yeşil Sınıf” adıyla yapılan bu çalışmalarda öğrencilere, su analizinden, kesilmiş bir ağacın kesitindeki bilgilerin, bir bitkinin tohumdan bitkiye dönüştüğü süreçle ilgili bilgilerin, ağaç filizlerinden ağaçların nasıl oluştuğuna dair bilgilerin uygulamalı olarak verilmesi, ve ayrıca her öğrenciye verilen belli bir alanda bitki yetiştirmeleri ve yetiştirdikleri bitkileri ayrıntılı olarak tanımaları gibi hedeflere ulaşılmaya çalışılmaktadır (Yılmaz, Morgil, Aktuğ & Göbekli, 2002).

Çevre eğitimi farklı derslerde verilmeye çalışılmıştır. Bu derslerden bir tanesi de müzik dersidir. Sungurtekin (2001) çalışmasında müzik yoluyla öğrencilerde çevre bilincini oluşturma konusu irdelenmiş, müzik derslerinde bu bilincin ne şekilde verilebileceği konusunda öneriler geliştirmeye çalışmıştır. Aynı çalışmada Bursa’da gerçekleştirilen “Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesi” hakkında tanıtım yapılmıştır. 2000-2001 eğitim öğretim yılında eğitim alanında çevre bilincini yaygınlaştırmak amacıyla gerçekleşen proje, Bursa’daki 10 ilköğretim okulunda ve 4 anaokulunu

kapsamaktadır. Müzikle çevresel eğitim kapsamında da, çocuklarda çevre bilinci oluşturmada çevre içerikli şarkı ve besteleri kullanmışlardır.

Morgil, Yılmaz ve Cingör (2002) çalışmalarında, Fen Eğitiminde çevre ve çevre koruma projesi kapsamında, öğrenciler çevre eğitimi konusunda yeterince bilinçli olup olmadığı ve çevre eğitimiyle ilgili olarak okullardaki fen derslerinde yapılabilecek çalışmalar neler olduğu sorularına yanıt aramışlardır. Bu amaçla Ankara ilinde seçtikleri bir ilköğretim okulunun 6. sınıf öğrencilerinin çevre bilgi düzeylerini uyguladıkları bir ön testle ölçmüşler, sonrasında da öğrencilerin çevreyle ilgili projeler yapmalarını sağlamışlar ve bu projeleri sınıfta sunmalarını istemişlerdir. Proje çalışmalarının tamamlanmasından ve sınıf ortamında sunulmasından sonra, öğrencilere son test uygulamışlardır. Elde ettikleri verilere göre, öğrencilerin yaptıkları projeler nedeniyle çevre konusunda bilinçlendiklerini tespit etmişlerdir.

Eğitimin türlü alanlarında olduğu gibi çevre eğitiminde de öğrenmenin sağlanabilmesi için bir sınıf ortamının gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğretimin ve eğitimin gerçekleştiği sınıf ortamlarından bir tanesi de beden eğitimi dersinin gerçekleştiği okul bahçesi, okul spor salonu, ve dersin işlenilebileceği diğer açık alanlardır. Bu alanlarda da çevre eğitiminin verilebileceği düşünüldüğünde, öncelikle beden eğitimi dersi ile çevre eğitimi arasında nasıl bir ilişkinin olduğunun üzerinde durulmalıdır.

2.1.4.4. Beden Eğitimi Dersi ve Çevre Eğitimi

Beden eğitimi, kişinin beden ve ruh sağlığını ve bedensel becerilerini geliştirmeye yönelik, içinde bulunduğu çevresel şartlara ve katılımcıların özelliklerine göre şekillenebilen kurallara dayalı oyuna, cimmastiğe, spora yönelik alıştırmalar ve çalışmaların hepsini içine alan geniş tabanlı bir etkinliktir (Aracı, 2006).

Toplumu ve toplumu oluşturan bireyleri bir bütünlük içerisinde eğitmede beden eğitimi ve spor hem araç hem de amaç olarak benimsenmektedir. Bireyin bedensel ve ruhsal sağlığını doğrudan etkileyen beden eğitimi ve spor, zihinsel olarak daha zinde ve dingin, disiplinli ve bilinçli olmasını sağlarken, bedensel olarak ta olduğundan daha güçlü, kuvvetli, dayanaklı, becerili, yaratıcı, üretken ve daha verimli olmasına yardımcı olur. Toplumsal kurallara ve yasalara bireyler tarafından uyulduğu, farklı fikirlere saygı duyulduğu, iyinin ve doğrunun takdir edildiği, başarısızlıklar için özeleştiri yapıldığı bilinçli ve arzulanan bir toplumun oluşmasını sağlar (Yolcu, 1991).

Son yıllarda dünyada yaşanan olaylar, çevresel sorunların çözümünde en öncelikli yöntem toplumu oluşturan bireyleri yetiştirmektir. Ne var ki, toplumsal ve ekonomik kökenlere dayanan pek çok çevresel sorunun çözümünde eğitimin tek seçenek olarak görülmesinin çok doğru olmamasının ötesinde; eğitim bireyde bir düşünce, davranış, değer yargısı, bilgi ve beceri geliştirme sürecidir. Bu özelliğinden ötürü çevresel sorunların çözümünde, bireyleri bilinçlendirme ve çevreye yönelik tutum geliştirmeye teşvik etme aracı olarak eğitimden ne kadar çok faydalanılabileceği verilecek eğitimin amaç, kapsam ve özüne bağlıdır (Geray, 1992).

Ülkemizde beden eğitimi dersi, spor salonu, spor sahası, okul bahçesi gibi farklı alanlarda işlenmekte, öğretmen, öğrenci ve çevre iletişim ve etkileşimi açısından diğer derslerden farklı şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu farklılık sebebiyle okullarda dersiçi ve ders dışı zamanlarda gerçekleştirilen genel eğitimin tamamlayıcı nitelikteki bu dersi gerçekleştirecek öğretmene de daha fazla fiziksel, duygusal, bilişsel görev ve sorumluluk düşmektedir (Taşmektepligil, Yılmaz, İmamoğlu & Kılıcıgil, 2006). Beden eğitimi dersi ve izcilik faaliyetleri diğer branş derslerine kıyasla öğrenci ve öğretmenin doğal çevre ile daha fazla etkileşim ve iletişim halinde olmasına sebep olabilir. Çevre eğitiminin doğal çevrede daha yoğun verilebileceği ve bu şekilde öğrencide doğaya ve çevreye yönelik tutum ve bilinç geliştirilebileceği

düşüncesinden yola çıkarak beden eğitimi dersinden çevre eğitimi verilmesinde faydalanılabilir.

Bu kapsamda beden eğitimi dersinin çevre eğitimi ile ilişkisinin irdelenmesi, beden eğitimi derslerinde çevre eğitimi verebilecek beden eğitimi öğretmenin çevreye yönelik tutumlarının ve çevre eğitimiyle ilişkisinin üzerinde durulması gerekmektedir.

2.1.4.5. Öğretmenlerin Çevreye Yönelik Tutumları ve Çevre Eğitimi

Çevre sorunlarının çözümünde en etkili faktörün çevre eğitimi olduğundan ve çevre eğitiminin başarıya ulaşmasının da en önemli faktörün öğretmen olduğundan bahsetmiştik. Öğretmenin, dersleri öğrencide çevreye yönelik tutum geliştirecek ve çevre okuryazarı öğrenciler yetiştirecek şekilde hazırlama becerisi, bilgisi ve sorumluluğu olması gerektiği belirtilmektedir. Okullarda, öğrenciye çevre eğitiminin verilmesinde görev yapacak öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlilikler; ekolojik altyapı, kavramsal farkında olma, inceleme, değerlendirme ve eylem becerileri şeklinde sıralanabilir. Öğretmende; dünyada varolan canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkileri hakkında öğrenciye bilgi verebilmek için ekolojiye dair bilgi alt yapısı, insanın bireysel ve toplumsal olarak içinde yaşadığı çevreyle ne türde bir ilişki içerisinde olduğunu, etkinlikleriyle bu ilişkiyi ne şekilde etkileyecekleri hakkında öğrencide farkındalık oluşturabilme becerisi, çevresel sorunlar ve çözüm yolları hakkında öğrenciyi araştırmaya, çevresel sorunları incelemeye, bulgularını değerlendirmeye sevk edebilmek için inceleme ve değerlendirme becerisi ve öğrencide çevreye yönelik tutumun geliştirilmesi için eylem becerisi olması gerekmektedir. Bu vasıflara sahip öğretmenin yetişmesini sağlayacak yüksek öğretim kurumlarındaki eğitim programlarının önemli bir bölümünde çevre eğitime yer verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Plevyak, Bendixen-Noe, Henderson, Roth, & Wilke, 2001). Öğrencilere çevre yönelik tutumu, bilinci ve sorumluluğu sadece duyarlı ve bilinçli öğretmenler kazandırabilir (Şahin, Cerrah & Saka Şahin, 2004).

Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde gerçekleştirilen çevre eğitiminin amaçları; öğretmen adaylarının çevrenin bütünlüğü ile çevresel kaynakların sürdürülebilir kullanımı ile ilişkisini anlamasını sağlamak, her seviyedeki ekonomik kalkınma programının sebep olacağı çevre sorunlarını tanımalarına yardımcı olmak, onları çevreyi koruma ve iyileştirmede aktif görev alma yönünde motive edecek çevreye yönelik sorumluluk duygusunu ve değer yargılarını aşılacak, öğretmenlik yaparken çevre eğitimi gerektiği gibi verebilmeleri için çevresel ve sosyo-kültürel sorunlar ve bu sorunların çözümü hakkında bilgiyle donatmak, çevre eğitimi gerçekleştirirken yöntemsel ve içeriksel yenilikleri uygulamada ihtiyacı olan özgüveni sağlamak ve toplumun her kademesinde, yaş grubunda ve eğitim seviyesindeki bireyi için örgün ve yaygın eğitimin gerekli olduğunu kavratmak olarak sıralanabilir (Özdemir, 2003; Erol & Gezer, 2006).

Şama (2003) çalışmasında, öğretmen adaylarının çevresel tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesinin birinci ve son sınıflarından tesadüfî olarak seçilen öğrencilerden 442 öğrenciye uygulanan 43 maddelik anket sonucunda; kız öğrencilerin erkek öğrencilerden, orta gelir seviyesindeki öğrencilerin düşük seviyesindeki öğrencilerden, babası avukat, doktor, subay, memur ve öğretmen olan öğrencilerin babası çiftçi olan öğrencilerden çevre sorunlarına yönelik daha olumlu tutum geliştirdiklerini tespit etmiştir.

Başka bir çalışmada Erten, Özdemir ve Güler (2003), okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çevre bilinci düzeyleri ele almışlardır. Öğretmenlerin çevreyi korumaya yönelik bilgilerinde, tutumlarında ve davranışlarında görülen eksikliklerinin kaynaklarını araştırmış ve bu eksikliklerin nasıl giderileceğini saptamışlardır. Çalışmalarında veri toplama aracı olarak tutum, bilgi ve davranış ölçeği kullanmışlardır. Çalışmalarının örneklemi olarak farklı anaokullarında görev yapan 145 öğretmenden faydalanmışlardır. Bilgilerin doğal ortamlarda öğretilmesi, uygulamaya yönelik ve günlük yaşamda kullanılabilir şekle dönüştürülmesi gerektiğini, araştırma yapılan okullarda çevre eğitimi kapsamında yapılan çalışmaların yeterli olmadığını ortaya koymuşlardır.

Deniş ve Genç (2007), yaptıkları çalışmada, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf ğretmenliği bölümünde öğrenim gören, evre bilimi dersi alan üçüncü sınıf öğrencileri ile evre bilimi dersi almayan birinci sınıf ğrencilerinin evre bilgileri ve evre tutumlarını karşılaştırmışlardır. Sonuçta, evre blimi dersi alan öğrencilerin bilgi testinde dersi almayan öğrencilere göre daha başarılı oldukları sonucuna varmışlardır. Ayrıca evreye yönelik tutumlarında dersi alan ve almayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış olup, dersi alan ve almayan öğrencilerin olumlu evre tutumuna sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Yücel ve Morgil (1999), evre eğitimi ile ilgili bireylerin hazırbulunuşluk durumlarını saptamak amacıyla yaptıkları çalışmalarında ğrenci, ğretmen ve velilere ayrı ayrı olmak üzere 20-60 sorudan oluşan değerlendirme anketini çeşitli uzmanların görüşlerini alarak hazırlamışlar ve uygulamışlardır. Hazırladıkları anketi Ankara ilinden seçtikleri çeşitli ilköğretim okullarının 6., 7. ve 8. sınıflarındaki öğrenciler, öğretmenler ve ğrenci velileri ile dersanelerde çalışan 53 kimya öğretmenine uygulamışlardır. Yaptıkları alışma, evre korumada, her kitledeki insana belirli bir evre eğitimi verilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Eğitim ve öğretimde benimsenmiş ağdaş ilkeler ışığında görevini yerine getiren öğretmenler, yalnız ders anlatmak, sınav yapmak ve not vermekle sınırlandırmazlar kendilerini, bunun ötesinde bazen bir yönetici, bazen bir organizatör, bazen bir gözlemci bazen de bir değerlendirici olurlar. Öğretmen, eğitimini gerçekleştirdiği her öğrencisinin daha önceden belirlenen hedef davranışlara ulaşmasını sağlamak amacıyla, öğrencisinin davranışları üzerinde çalışır ve öğrencide öğrenmenin sağlıklı bir biçimde oluşacağı ortamı hazırlar (Uğur, 2006). Bu kapsamda verilecek evre eğitiminin ğretmen, ğrenci ve öğrenme ilişkileri içerisinde ne şekilde düzenlenmesi gerektiğine dair projeler yürütülmekte, bu amaçla sivil toplum kuruluşlarınca ve araştırma enstitlerince çalışmalar yapılmaktadır.

Avrupa evre Politikaları Enstitüsü (IEPP) bulgularına göre, evre eğitiminin bireyin ailesi tarafından verilmeye başlanan, okul, iş ve emeklilik hayatı boyunca devam eden bir eğitim süreci olduğu dşnlmekte, bu sürecin en verimli olduğu

dönemin ise ortaöğretim seviyesinde aldığı eğitim olduğu vurgulanmaktadır. Orta öğretim seviyesinde, bireye verilen çevre eğitiminin amacına ulaşmasındaki en önemli etkenin öğretmen olması sebebiyle, ortaöğretim öğretmenlerinin çevre eğitimini verebilecek şekilde yetişmesi gerekmektedir. Avrupa Çevre Politikaları Enstitüsü (IEEP) gözetiminde yapılan çalışmalarda çevre eğitimini verecek öğretmenlerin eğitiminde yer alan çevre eğitiminin amaçları, Tiflis Bildirgesinde açıklanan amaçlara uygun olacak şekilde belirtilmiştir (Glaskow,1994). UNESCO ve UNEP işbirliğinde 1977 yılında Tiflis'te düzenlenen Hükümetler Arası Çevre Eğitim Konferansı'nda, ulusal ve uluslararası seviyede çevre eğitiminin amacı, niteliği ve pedagojik özellikleri geniş bir çerçevede çizilmiş, hedefleri ise; kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan insanların ekonomik, sosyal, siyasi, ve ekolojik bilinçlerini geliştirmek, çevresel sorunların çözülmesi ve çevrenin korunması için toplumun ve bireyin ihtiyaç duyduğu bilgi, değer yargısı, sorumluluk, tutum ve becerileri kazanmaları için gereken fırsatları yaratmak ve nihayetinde bireyde ve bireyin oluşturduğu toplumda çevreye yönelik davranış model ve örüntüleri geliştirmek olarak tanımlanmıştır (Ünal & Dımişkı, 1999; Deniz & Genç, 2007).

Çevre eğitiminin belirlenen amaç, nitelik ve pedagojik esaslar dahilinde yürütülmesini sağlayacak öğretmenlerin yetişmesinde, üniversite eğitimi esnasında aldıkları çevre eğitimi kadar meslek hayatları süresince, işlerinden arta kalan ve boş zaman olarak nitelendirilen zamanlarda edindikleri bilgi ve tecrübelerle kendilerini çevresel konularda eğitmeleri de önem taşıyabilir. Dolayısıyla, öğretmenlerin boş zamanlarını ne kadar verimli kullandıklarını incelemek, boş zamanlarını kendilerini eğitime amacıyla kullanıp kullanmadıklarını tespit etmek, öğretmenlerin boş zamanlarından çevre eğitimi açısından faydalanmak adına önemli olabilir.

2.2. Boş Zaman Kavramı

Boş zaman, insanların yaşamlarını devam ettirmek için evlerinde, okullarında ve işyerlerinde yapmak zorunda oldukları aktivitelere ayırdıkları zaman dışında

kalan, bireysel tercihler ve kişisel beğeniler doğrultusunda yapılan aktivitelerle geçirilen zaman olarak nitelendirilmektedir.

Toplumsal ve kişisel refah bakımından boş zaman saatlerinin kişisel gelişme ve toplumsal düzeni geliştirme olarak kullanılması boş zaman eğitiminin amacıdır. Boş zaman daha müreffeh bir yaşama hazırlanma ve kişiliğin geliştirilmesi için kullanılması yönünden iyi bir fırsattır. İnsanlar boş zamanlarını en değerli ve en yararlı bir biçimde değerlendirecek etkinlikleri seçmelidirler. Kuşkusuz boş zamanın özel bir etkinlik ile değerlendirilmesi bireyin ilgi, yaş, cinsiyet, öğrenim, kültürel ve toplumsal durumuna bağlıdır. Bireyin bu özelliklerini dikkate alarak boş zamanın nasıl değerlendirilmesi gerektiği boş zaman eğitiminin ana hedefidir.

Boş zaman üzerine yapılan çalışmalardan bazılarında beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan üniversite öğrencilerin ve buralarda görev yapan öğretim elemanlarının boş zaman değerlendirme alışkanlıkları araştırılmıştır, boş zamanların ne ölçüde verimli kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmış, boş zaman değerlendirme etkinlikleri içerisinde eğitimle ve kişisel gelişimle ilgili faaliyetlere yer verip vermediklerine bakılmıştır. (Çolakoğlu, 2005; Güngörmüş, 2006; Kandaz Gelen, 2007). Dış mekanlarda gerçekleştirilen boş zaman etkinliklerinin, kişilere öğrenme, kendini geliştirme, keşfetme ve araştırma açısından fırsatlar sunması, aynı zamanda insanlara, fizyolojik, psikolojik ve sosyal bakımdan olumlu etkilerinin olması bakımından eğitimsel değeri olduğu vurgulanmıştır (Mansuroğlu, 2002).

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin, üniversite eğitimi sonrasında kişisel gelişimlerini devam ettirmeleri ve güncel bilgileri edinmeleri açısından, boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını incelemek ve değerlendirmek, boş zaman etkinliklerini ne ölçüde verimli kullandıklarını tespit etmek, onların okullarda görevlerini yerine getirirken verdikleri eğitime katkı sağlayıp sağlamadıklarını görmeye yardımcı olabilir.

2.2.1. Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları

Çalışma zamanının dışında kalan boş zamanların değerlendirilmesi, insanın sahip olduğu hayatını zenginleştirmesinin bir yöntemi, deneyim elde etme şekli, duygularını boşaltmanın ve fiziksel ve zihinsel rahatlamanın bir yolu, kişisel eğitimin sürdürüldüğü bir alandır. Bu bağlamda, boş zamanların değerlendirilmesi insanlar için önemli bir ihtiyaçtır. Oluşturduğu toplum ve yaşadığı çevresi ile çift yönlü ilişki içerisinde yaşayan kişi, boş zamanlarını değerlendirirken, kendini tanıma, ifade etme ve kişiliğini geliştirme imkânı bulur (Gökmen, 1985). Çevre eğitimi verecek öğretmenlerin, boş zamanlarını değerlendirirken gerçekleştirdikleri etkinliklerle çevreye yönelik tutum geliştirebilecekleri düşünülebilir.

Güngörmüş (2006), Ankara ilinde bulunan Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının boş zamanlarını nerelerde, nasıl değerlendirdiğini ve boş zamanlarını değerlendirmenin iş verimlerini ne şekilde etkilediğini belirlemeye yönelik yaptığı çalışmasında; Ankara’da bulunan çeşitli üniversitelerde görev yapan 103 öğretim elemanına, 20 sorudan oluşan anketi gönüllü olarak uygulamış, öğretim elemanlarının boş zamanlarını daha çok açık alanda ve spor tesislerinde değerlendirdikleri, boş zamanlarını spor yaparak, spor müsabakaları izleyerek, televizyon seyrederek, kitap, dergi ve gazete okuyarak geçirdikleri sonucuna varmıştır.

Öğretmenlerle yapılan bir başka çalışmada Kandaz Gelen ve Hergüner (2007), Sakarya il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve orta dereceli okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zamanlarını nasıl ve ne şekilde değerlendirdiklerini araştırdığı çalışmasında, hazırlanan 31 soruluk anketi ilk ve ortaöğretimde görev yapan 69 beden eğitimi ve spor öğretmenine uygulamış; beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zaman bulamama ve ekonomik yetersizlik nedeni ile yeteri kadar etkinliklere katılamadıkları, serbest zamanlarını genellikle evde televizyon seyrederek veya gazete, dergi, kitap okuyarak değerlendirdikleri sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda; beden eğitimi ve spor öğretmenleri serbest zamanlarını verimli kullanmadıklarını,

kurumlarınca serbest zamanların değerlendirmek için imkân sağlanamadığını ortaya koymuştur.

Mansuroğlu (2002), Akdeniz Üniversitesi merkez yerleşkesinde öğrenim gören öğrencilerin serbest zaman özellikleri, dış mekan rekreasyon eğilimleri ve bu konudaki taleplerini belirlemek amacıyla, Akdeniz Üniversitesi merkez yerleşkesinden, tesadüfi olarak seçilen 386 öğrenci ile çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda; Akdeniz Üniversitesinin merkez yerleşkesinin bulunduğu Antalya ilinin bir turizm kenti olması sebebiyle rekreasyon etkinlikleri için yeterli olanaklara sahip olduğu, öğrencilerin rekreatif faaliyetlere katılabilecek yeterli ekonomik seviyeye sahip oldukları, ortalama olarak hafta içi günlük 5 hafta sonu günlük 10 saat ile yeterli seviyede rekreasyon için zamana sahip oldukları, ancak bu olanakları yeterince kullanmadıkları yazar tarafından ortaya konmuştur. Bu bilgiler ışığında, geleceğimiz olan gençlerin serbest zamanlarını verimli değerlendirmeyi öğrenmeleri açısından üniversitelerin en uygun eğitim alanları olduğu belirtilmiş; yalnız meslek elemanı değil, aynı zamanda topluma yararlı bireyler yetiştirmek gibi önemli bir göreve sahip olan üniversitelerde serbest zaman ve rekreasyon etkinliklerine yönelik eğitim programlarının düzenlenerek, kendileri, arkadaşları ve aileleri için rekreasyon etkinliklerinin sosyal, ruhsal ve fiziksel sağlık açısından önemlerine dikkat çekilmesi, öğrencilerinin katılabileceği örnek dış mekan rekreasyon etkinlikleri düzenlenmesi ve sayısının artırılması ve toplu katılımları özendirecek özel günler düzenlenmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Sonuç olarak, beden eğitimi öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının verimli kullanılması, öğretmenlere kişisel gelişim ve mesleki yeterlilik açısından katkı sağlar ve öğretmenlerin okullarda verdikleri eğitimi olumlu yönde etkiler ise boş zaman değerlendirme etkinliklerinin öğretmenlerde çevreye yönelik tutum geliştirecek doğrultuda planlanması ve bu sayede okullarda verilecek eğitim kalitesinin arttırılması hedeflenebilir.

2.2.1.1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları İçerisinde Çevresel Aktivitelerin Yeri

Çevre eğitiminin amaç ve hedeflerine ulaşmasında önemli bir yere sahip olan eğitim sistemlerinde var olan bazı boşluklar tüm çabalara rağmen hala doldurulamamaktadır. Bu doğrultuda, Tiflis Konferansı sonucunda yayınlanan bildirgede, örgün ve yaygın eğitim sistem ve kurumlarının yetkilileri ve eğitim süreci içerisinde görev alan herkes, çevre eğitimi alanında teoriler geliştirmeye, araştırmalar yapmaya ve yenilikler getirmeye davet edilmiştir. Aynı zamanda bu bildirgeyi yayınlayan katılımcılar, üye ülkeleri, bilgi, belge ve kaynak alışverişi yapmaya ve bu alanda, öğretmenlerin ve uzmanların eğitim imkânlarından yararlandırılması hususunda işbirliği yapmaya teşvik ve ısrar eder (UNESCO-UNEP, IEEP Newsletter, 1992). Öğretmenlerin çevresel konularda kendilerini ne derecede geliştirdikleri, öğretmen yetiştiren kurumların öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde çevresel konulara ne derecede yer verdikleri, öğretmenlerin, örgün ve yaygın eğitim içerisinde çevre eğitimi alan öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ve çevre bilinç düzeyleri üzerine araştırmalar yapıldığı gözlenmiş, özellikle bu konuda, eğitim sistemlerinin baskın unsuru olan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumları hakkında çalışmalara rastlanmıştır (Şama, 2003; Erten, 2005; Erol ve Erol & Gezer, 2006). Çevre eğitimi söz konusu olduğunda örgün eğitimin, orta öğretim kısmı olarak nitelendirebileceğimiz liselerde seçmeli ders olarak verilen “Çevre ve İnsan” dersi, biyoloji ve kimya gibi dersler üzerine konuşulduğu görülmüştür. Ne yazık ki, öğrencilerin bedensel ve zihinsel olarak yoğun olarak faaliyette bulunduğu, sınıf ortamı olarak bazen okul bahçesi, bazen spor salonu, bazen de okul yakınlarındaki parklarda ve yeşil alanları kullandığı görülebilen beden eğitimi dersi ile çevresel konuların ilişkilendirildiği, beden eğitimi öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumlarının ve nasıl oluştuğunun incelendiği bir araştırmaya, araştırmacı tarafından yapılan literatür taramasında rastlanmamıştır.

Çevre eğitimine, beden eğitimi ve spor dersi içerisinde yer verilirse, verilecek çevre eğitiminin başarılı ve kalitesinin yüksek olması önemli ölçüde bu eğitimi verecek beden eğitimi öğretmenin bu konuda hazır bulunuşluk düzeyine, bilgi

birikimine, becerilerine ve sahip olduğu çevreye yönelik tutuma bağılı olacaktır. Beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren öğretmen okullarının eğitim programları içerisinde çevresel konuların seviyesi ve kapsamı ile ilgili literatür araştırmalarında, bu alanda pek fazla çalışmaya rastlanmadığı görülmüştür. Beden eğitimi öğretmenlerinin çevresel konularda kendilerini geliştirmeleri, bilgi edinmeleri ve çevreye yönelik tutum edinmeleri için sahip oldukları boş zamanları değerlendirme sürecinde çevresel etkinliklere yer vermeleri söz konusu olabilir.

2.3. Sonuç

Çevresel sorunların çözümünde, toplumları oluşturan bireylerin eğitilmesinin önemi yapılan çalışmalar tarafından vurgulanmaktadır. Ailede başlayan, ilköğretimde, liselerde, üniversitelerde ve yaşamları boyunca insanların hayatında var olan eğitim, insanlara çevreye yönelik tutum geliştirmelerinde, çevre bilincine sahip olmalarında, çevresel sorunların çözümünde görev ve sorumluluk almaya gönüllü olmalarında en önemli etken ve çözüm olarak görülmektedir. Çevre eğitimi, liselerde biyoloji ve coğrafya gibi branş derslerinin yanısıra seçmeli Çevre ve İnsan dersi ile verilmeye çalışılmaktadır. Öğrencilerin aldıkları haftalık derslerinin büyük bir çoğunluğunun okul binası içerisinde oluşturulmuş derslikler içerisinde yapıldığı söylenebilir. Bu bağlamda sporsal faaliyetler ve eğitsel oyunlar içeren, genel olarak okul bahçesinde gerçekleştirilen beden eğitimi dersleri öğrenciler için eğlenerek öğrenme ortamı oluşturabileceği gibi onlarda fiziksel ve zihinsel bir zindelik sağlayabilir. Böyle bir öğrenme ortamında öğrencilere çevre eğitiminin verilebileceği düşünülürse, bu eğitiminin başarıya ulaşmasında bu dersi verecek beden eğitimi öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumları, çevre bilinçleri ve çevre okuryazarlıkları etkili olabilir. Öğretmen yetiştiren yüksek eğitim kurumlarında yer alan çevre eğitiminin yanısıra, öğretmenlerin kendilerini çevresel konularda ne kadar ve nasıl yetiştirdikleri de beden eğitimi öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumlarını ve çevresel okuryazarlıklarını etkileyebilir. Bu bağlamda, beden eğitimi öğretmenlerin boş zamanlarını kendilerini çevresel konularda geliştirebilecekleri şekilde değerlendirmeleri de, onlara öğrencilerine çevre eğitimi verirken yardımcı olabilir. Beden eğitimi öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının, çevreye

yönelik tutum geliştirebilecekleri çevresel aktivitleri içermesinin onların, çevreye yönelik tutum geliştirmelerinde ve çevre eğitimi verebilecek düzeyde çevre okuryazarı olmalarında etkisinin olup olmadığının tartışıldığı noktada, beden eğitimi öğretmenin eğitim verdiği öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ve çevresel boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının incelenmesi gerekebilir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada çeşitli araştırma modellerinden yararlanılmıştır. İlk olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ve çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarını belirlemek amacıyla, ortalama, frekans dağılımı ve yüzdelik gibi değerlerden faydalanılarak betimsel analizler yapılmıştır.

Yine bu çalışmada aynı zamanda ilişkisel tarama modellerinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. İlişkisel tarama iki türlü yapılır: (1) karşılaştırma, (2) korelasyon.

Çalışmadaki çeşitli grupların çevreye yönelik tutumlarının veya çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarının karşılaştırılması ilişkisel tarama modelinin karşılaştırma türünü; tutum ve etkinliklere katılma arasındaki ilişkiler ile öğretmenlerin ve öğrencilerin bu iki ölçekten aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler bu modelin korelasyon türünü oluşturmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

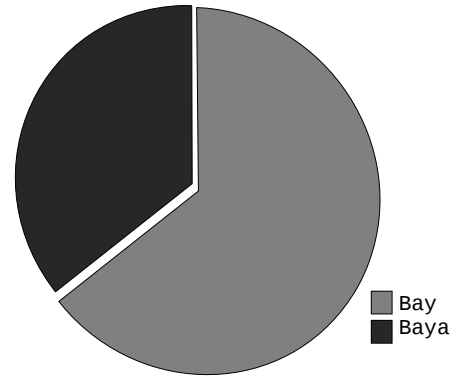
Araştırmanın evrenini Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapmakta olan tüm beden eğitimi öğretmenleri ile yine aynı ilçede öğrenim gören tüm lise öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenleri ile yine aynı ilçede çeşitli liselerde öğrenim gören ve rasgele seçilen dokuzuncu, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Sincan ilçesinde görev yapan tüm beden eğitimi öğretmenleri çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş fakat sadece gönüllü olanlarla çalışılabilmektedir. Katılımcı öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımları Tablo 3.1.'de verilmiş, şematik gösterim ise yanındaki figürde sunulmuştur.

Tablo 3.1. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

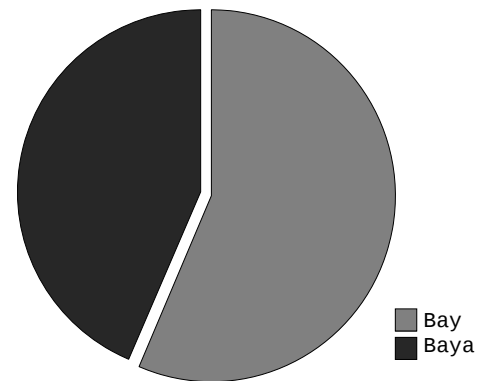
Cinsiyet	Frekans	Yüzdelik
Bay	25	64.1
Bayan	14	35.9
Toplam	39	100.0

Çalışmanın öğrenci örneklemini Sincan ilçesinden rastgele seçilen 9 lisede öğrenim gören, ve bu okullardan yine rastgele seçilen 9., 10., 11., ve 12. öğrencileri oluşturmuştur. Bu öğrencilerin de cinsiyete göre dağılımları Tablo 3.2.'de verilmiş, şematik gösterim ise yine yanındaki figürde sunulmuştur.

Tablo 3.2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzdelik
Bay	408	56.4
Bayan	315	43.6
Toplam	723	100.0

3.3. Değişkenler

Bu araştırmada, bağımlı ve bağımsız değişkenler olmak üzere iki tip değişken bulunmaktadır.

3.3.1. Bağımlı Değişkenler

Araştırmanın bağımlı değişkenlerini Çevre Tutum Ölçeği ve Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği ile elde edilen veriler oluşturmaktadır.

3.3.2. Bağımsız Değişkenler

Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okul, sınıf seviyesi, gelir seviyesi, internet erişimi ve cinsiyettir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Çevre Tutum Ölçeği ve Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler 2008-2009 eğitim yılı sonbahar döneminde, her iki ölçeğin de birlikte verilmesiyle toplanmıştır.

3.4.1. Çevre Tutum Ölçeği (ÇTÖ)

Öğretmen ve öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla, Tuncer, Sungur, Tekkaya ve Ertepinar (2004) tarafından geliştirilen, ölçeği geliştirenler tarafından Cronbach's Alpha değeri $p=.87$ bulunan, toplam 45 madde ve 4 boyuttan oluşan, Çevre Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, çevre problemleriyle

ilgili bilinci, çözümlere yönelik genel tutumu, bireysel sorumluluk bilincini ve ulusal çevre problemlerine yönelik bilinci belirlemeyi amaçlamıştır.

Ölçeğin ilk bölümünde öğretmen ve öğrenciler için ayrı ayrı hazırlanan ve katılımcılar hakkında demografik verileri ölçmeği amaçlayan sorular bulunmaktadır. Bu sorularda cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu, gelir seviyesi gibi bilgiler sorulmuştur. Ölçeğin ikinci bölümü Likert tipinde hazırlanmış olup, her madde için seçenekler sırasıyla 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5-tamamen katılıyorum ve 6-bilmiyorum şeklindedir.

Geçerlilik, bir ölçeğin ölçmeği amaçladığı özelliği doğru olarak ölçüp ölçemediğini belirler. Çevre Tutum Ölçeği; ozon tabakası, aşırı nüfus artışı gibi genel çevre konularından, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, değişen yaşam tarzları ve ulusal çevre konularına kadar, katılımcıların çevreye yönelik tutumlarının tam bir betimlemesini yapacak şekilde geliştirilmiştir.

Güvenilirlik, bir ölçeğin ölçmek istediği özelliği ne kadar iyi ve doğru ölçtüğünü gösterir. Çevre Tutum Ölçeği'nin güvenilirlik analizleri de öğretmen ve öğrencilerden toplanan verilere göre ayrı ayrı yapılmıştır. Cronbach's Alpha değeri öğretmenler için $p=.80$ ve öğrenciler için $p=.75$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular ölçeğin iyi bir güvenilirlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

3.4.2. Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği (ÇBZEKÖ)

Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği araştırmacı tarafından öğretmen ve öğrencilerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte, çevresel faaliyetlere vakit ayırma, çevre ile ilgili medyayı takip etme, çevre ile ilgili araştırma yapma, kitap, dergi vs. takip etme, doğa etkinliklerine ve gönüllü çalışmalara katılma ve tecrübelerini paylaşma ile ilgili maddeler bulunmaktadır. Toplamda 14 maddeden oluşan ölçek Likert tipinde

hazırlanmış olup, maddeler için seçenekler hiç (1), çok az (2), ara sıra (3), çoğunlukla (4) ve her zaman (5) şeklindedir.

Ölçeğin geçerliliğini sınamak amacıyla, alanında uzman bir akademisyenden ölçekteki maddeleri incelemesi istenmiş ve inceleme sonunda ölçeğin amacına uygun olarak oluşturulduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analizleri de öğretmen ve öğrencilerden toplanan verilere göre ayrı ayrı yapılmıştır. Cronbach's Alpha değeri öğretmenler için $p=.82$ ve öğrenciler için $p=.88$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular ölçeğin iyi bir güvenilirlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

3.5. Verilerin Analizi

Verileri analiz etmek için SPSS (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) paket programından yararlanılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını ve çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimlerini belirlemek amacıyla frekans dağılımı, ortalama değer gibi betimsel istatistiksel sonuçlardan faydalanılmıştır.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin ölçeklere verdiği yanıtlarla aldıkları toplam puanların gruplar arasında farklılık gösterip göstermediğini araştırmak amacıyla ise t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Farklılığın tespit edildiği durumlarda, hangi gruplar arasında farklılık olduğunu araştırmak amacıyla ise Post Hoc testlerinden Tukey testinden faydalanılmıştır. Analizlerde hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasındaki ilişkiyi araştırmak için ise, Pearson Product Moment korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgularla ilişkiler yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

4.1. Betimsel Bulgular

Öğretmenler ve öğrencilerle ilgili betimsel bulgular “Çevre Tutum Ölçeği” ve “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği” ile elde edilen verilere dayanarak sunulmuştur.

4.1.1. Beden Eğitimi Öğretmenleri ile İlgili Bulgular

4.1.1.1. Araştırma Sorusu 1

“Beden eğitimi öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumları nasıldır?”

Beden eğitimi öğretmenlerinin “Çevre Tutum Ölçeği”ne verdikleri cevapların maddelere göre yüzdelik dağılımları Tablo 4.1’de verilmiştir. Bu veriler öğretmenlerin çevresel konulara karşı tutumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4.1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. No.	1	2	3	4	5	6	X	SS
1. Dünyada çevre kirliliği tehlikeli düzeyde değildir.	<u>53.8</u>	28.2	0	5.1	10.3	2.6	1.97	1.46
2. İnsanoğlu yaşamını sürdürebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır.	2.6	2.6	0	20.5	<u>74.4</u>	0	4.62	0.85
3. Çevre kirliliği geçici bir problemdir.	<u>35.9</u>	<u>35.9</u>	7.7	10.3	5.1	5.1	2.13	1.36
4. Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur .	<u>69.2</u>	23.1	2.6	2.6	2.6	0	1.46	0.88
5. Endüstrileşmiş toplumlar insanlara yüksek yaşam standardı sunar.		15.4	23.1	<u>38.5</u>	20.5	2.6	3.72	1.05
6. İnsanlar adaptasyona yatkındır, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamaları problem olmaz .	<u>56.4</u>	15.4	7.7	7.7	7.7	5.1	2.10	1.57
7. Çevre sorunlarının çözülmesi, yaşama alışkanlıklarımızda önemli değişiklikler yapmamızı gerektirir.	2.6	5.1	7.7	33.3	<u>46.2</u>	5.1	4.31	1.06
8. Çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir.	5.1	10.3	20.5	23.1	<u>35.9</u>	5.1	3.90	1.29
9. Dünya’nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzereyiz.	5.1	25.6	23.1	15.4	20.5	10.3	3.51	1.47
10. Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur.	20.5	<u>41.0</u>	10.3	15.4	10.3	2.6	2.62	1.39
11. Teknolojini yararları, zararlarından daha fazladır.	2.6	17.9	28.2	25.6	23.1	2.6	3.56	1.19
12. Nükleer bir kazanın çevreyi kirlileme olasılığı gitgide artmaktadır.	2.6	10.3	10.3	17.9	<u>53.8</u>	5.1	4.26	1.21
13. Dünyadaki yetkililer, nüfus artışını azaltacak önlemler alacak ve nüfus artışı gelecekte problem olmayacaktır .	23.1	<u>30.8</u>	17.9	15.4	2.6	10.3	2.74	1.55
14. Doğal kaynaklarımızı gelecek nesiller için korumalıyız.	5.1	0	2.6	12.8	<u>76.9</u>	2.6	4.64	0.99
15. “Fast food” (hamburger, v.b.) tüketimi hem bizim, hem de çevrenin sağlığı açısından zararlıdır.	7.7	10.3	2.6	25.6	<u>53.8</u>	0	4.08	1.31
16. Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur .	<u>51.3</u>	23.1	10.3	7.7	7.7	0	1.97	1.29
17. Bilim ve teknoloji, herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmektedir.	10.3	<u>35.9</u>	28.2	15.4	5.1	5.1	2.05	1.27
18. Arabalardan kaynaklanan egzoz gazları iklim değişikliklerine yol açmaktadır.	5.1	10.3	10.3	25.6	<u>46.2</u>	2.6	4.05	1.26
19. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, toprak kalitesi ve tarım topraklarının kaybı hiçbir bitkinin yetiştirilemeyeceği duruma gelecektir.	5.1	10.3	10.3	28.2	<u>46.2</u>	0	4.00	1.21
20. Türkiye’nin endüstrileşmeye gereksinimi vardır, bu durumda endüstrileşmenin neden olduğu çevre kirliliği göz ardı edilebilir.	<u>43.6</u>	25.6	12.8	12.8	5.1	0	2.10	1.25
21. Bilim ve teknoloji, çevre ile ilgili problemleri belirler ve çözer; bu yüzden bu konuların gelecekte önemi kalmayacaktır .	<u>28.2</u>	<u>35.9</u>	15.4	10.3	5.1	5.1	2.44	1.41

22. Nükleer atıkları depolamak çok tehlikelidir.	7.7	5.1	7.7	28.2	<u>48.7</u>	2.6	4.13	1.26
23. Ülkemizde nesli tükenmekte olan birçok bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.	5.1	12.8	2.6	23.1	<u>56.4</u>	0	4.13	1.26
24. Çevre kirliliğinin önlenmesinde bireylerin sorumlulukları çok önemlidir.	5.1	5.1	2.6	12.8	<u>74.4</u>	0	4.46	1.12
25. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmezsek, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi devam edecektir.	5.1	5.1	0	25.6	<u>61.5</u>	2.6	4.41	1.12
26. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde nüfus arttıkça, çevre sorunları da artmaktadır.	5.1	7.7	0	28.2	<u>59.0</u>	0	4.28	1.15
27. Erozyon ve çölleşme bir çevre sorunudur.	5.1	7.7	0	20.5	<u>64.1</u>	2.6	4.38	1.18
28. İnsanlık çevreyi sömürmektedir.	7.7	10.3		20.5	<u>59.0</u>	2.6	4.21	1.34
29. Türkiye’de doğal kaynak açısından zengin bir ülkedir, bu yüzden doğal kaynakların tükenmesi söz konusu değildir.	<u>51.3</u>	25.6	7.7	7.7	7.7	0	1.95	1.28
30. Yaşam tarzımızda değişiklik yapmayı doğal kaynakların yok olmaması için kabul edebiliriz.	5.1	7.7	10.3	25.6	<u>46.2</u>	5.1	4.15	1.25
31. Alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmek, tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileyen bir yaşam tarzıdır.	5.1	15.4	10.3	<u>38.5</u>	<u>30.8</u>	0	3.74	1.21
32. Doğal kaynaklarımızı kendi neslimiz yararına kullanmalıyız.	0	12.8	5.1	20.5	<u>61.5</u>	0	4.31	1.06
33. Dinozorlar doğal nedenler yüzünden yok oldu ama, deniz kaplumbağalarının sayılarının azalmasının nedeni insanlardır.	2.6	7.7	15.4	17.9	<u>51.3</u>	5.1	4.23	1.18
34. Çevre kirliliğinin nüfus artışı ile hiçbir ilgisi yoktur .	<u>48.7</u>	28.2	5.1	7.7	10.3	0	2.03	1.35
35. Çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkiler.	5.1	5.1	0	20.5	<u>69.2</u>	0	4.44	1.10
36. Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli hale gelmesi doğal bir olaydır.	<u>48.7</u>	23.1	0	2.6	17.9	7.7	2.41	1.83
37. Güneş, rüzgar ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir , bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır .	<u>51.3</u>	33.3	5.1	5.1	2.6	2.6	1.82	1.19
38. Herhangi bir aktiviteyi değerlendirirken, her şeyden önce çevreye etkisini göze almalıyız.	0	10.3	10.3	30.8	<u>46.2</u>	2.6	4.21	1.03
39. Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	<u>51.3</u>	35.9	2.6	5.1	5.1	0	1.77	1.09
40. Toplum, doğa korumacı davranışları desteklemelidir.	0	2.6	5.1	30.8	<u>61.5</u>	0	4.51	0.72
41. Tüketim alışkanlıklarımızın doğal kaynakların tükenmesi ile ilgisi yoktur .	<u>35.9</u>	30.8	10.3	7.7	7.7	7.7	2.44	1.60
42. Türkiye’deki çevre sorunlarının çözümü ile çevre bilincinin yaygınlaştırılması yakından ilgilidir.	2.6	5.1	5.1	38.5	<u>48.7</u>	0	4.26	0.97
43. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımı demektir.	12.8	10.3	12.8	<u>28.2</u>	25.6	10.3	3.74	1.53
44. Su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir.	2.6	2.6	0	25.6	<u>69.2</u>	0	4.56	0.85
45. Herkesin çevre kirliliğine etkisi vardır, ancak bu etki tüketim alışkanlıklarına göre değişir.	0	5.1	5.1	43.6	<u>46.2</u>	0	4.31	0.80

(1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum, 6=Bilmiyorum, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

Elde edilen bulgular öğretmenlerin çevreye yönelik tutumlarının çoğunlukla olumlu olduğunu göstermiştir. Öğretmenler, özellikle bazı maddelerde çok kararlı yanıtlar vermişlerdir. Örneğin, öğretmenlerin yüzde 74.4'ü insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için doğa ile uyum içinde yaşamak zorunda olduğuna tamamen katılmışlardır (madde 2). Türkiye'de çevre kirliliği yoktur ifadesine (madde 4), öğretmenlerin yüzde 69.2'si kesinlikle katılmamışlardır. Bunun yanında öğretmenlerin yüzde 76.9'u doğal kaynakların gelecek nesiller için korunması gerektiğine (madde 14), yüzde 74.4'ü çevre kirliliğinin önlenmesinde bireysel sorumlulukların çok önemli olduğuna (madde 24), yüzde 61.5'i doğal kaynakları kendi neslimiz yararına kullanmamız gerektiğine (madde 32) ve yine yüzde 61.5'i doğa korumacı davranışları desteklememiz gerektiğine (madde 40) kesinlikle katılmışlardır.

Öğretmenlerin çevre problemleri ve insan ilişkisi ile ilgili olarak da kararlı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Yüzde 61.5'lik bir kesim tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmedigimiz takdirde ozon tabakasındaki deliğin büyümeğe devam edeceğine (madde 25), yüzde 64.1'i erozyon ve çölleşmenin birer çevre sorunu olduklarına (madde 27), yüzde 69.2'si çevre kirliliğinin insan sağlığını olumsuz yönde etkilediğine (madde 35), ve yine yüzde 69.2'si su ve elektriğin tasarruflu kullanımının doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemli olduğuna (madde 44) kesinlikle katılmışlardır.

Bazı ifadelerdeki kararlı yanıtların yanı sıra, öğretmenlerin bazı ifadelerde de kararsız yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin, çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir ifadesine (madde 8), öğretmenlerin yüzde 59'u katılırken, yüzde 15.6'lık bir kesim katılmamış ve yüzde 20.5'lik bir kesim ise kararsız kalmıştır. Dünya'nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğinin aşmak üzere olduğumuz ifadesine (madde 9) öğretmenlerin yüzde 35.9'u katılırken, ilginç bir şekilde bu ifadeye öğretmenlerin yüzde 30.7'si katılmamış, yüzde 23.1'i kararsız kaldıklarını belirtmiş, yüzde 10.3'ü ise bu konu ile ilgili bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yüzde 61.5'i çevre kirliliğini önlemenin devletin

sorumluluğu olduğu ifadesine (madde 10) katılmazken, yüzde 25.7'lik bir kesim bu sorumluluğun devlete ait olduğunu savunmuşlardır.

Öğretmenler teknolojinin yararlı ya da zararlı olmasıyla ilgili de çeşitli yanıtlar vermişlerdir (madde 11). Yüzde 48.7'lik bir kesim teknolojinin yararlarının zararlarından fazla olduğuna inanırken, yüzde 20.5'i zararlarının yararlarından fazla olduğunu düşünmüş ve yüzde 28.2'lik bir kesim kararsız kalmıştır. Benzer şekilde, bilim ve teknolojinin herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmekte olduğu ifadesine (madde 17) verilen yanıtlar da çeşitlilik göstermiştir. Bu ifadeye öğretmenlerin yüzde 20.5'i katılırken, yüzde 46.2'si katılmamış, yüzde 28.2'si ise kararsız kalmıştır.

Bir yaşam tarzı olarak alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmenin tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkilediği ifadesine (madde 31) öğretmenlerin yüzde 69.3'ü katılırken, yüzde 20.5'lik bir kesim buna katılmamışlardır.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımını tanımlayarak (madde 43) ilgili de çeşitli yanıtlar verilmiştir. Bu tanıma öğretmenlerin yüzde 53.8'i katılırken, yüzde 23.1'i katılmamış, yüzde 12.8'i kararsız kalmış, yüzde 10.3'ü ise bilmediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda iyi seviyede olduğu; fakat ekonomik büyüme, teknoloji ve bazı yaşam tarzlarıyla çevre problemleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak çeşitlilik gösteren ifadeler verdikleri görülmüştür. Bunun yanında, sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili de yeterince net bilgilere sahip olmadıkları ve hatta bir kısım öğretmenin bu kavramın tanımını bilmedikleri gözlemlenmiştir.

4.1.1.2. Araştırma Sorusu 2

“Beden eğitimi öğretmenlerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma düzeyleri nasıldır?”

Beden eğitimi öğretmenlerinin “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği”ne verdikleri cevapların maddelere göre yüzdelik dağılımları Tablo 4.2’de verilmiştir. Bu veriler öğretmenlerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım durumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4.2’deki ortalama (X) değerleri incelendiğinde, bu değerlerin düşük olduğu görülmüştür ($1.92 \leq X \leq 3.51$). Bu da bize, öğretmenlerin ölçekte geçen ifadelerdeki etkinliklere katılımlarının çok yüksek olmadığını göstermiştir. 1.92 ile boş vakitlerimde çevre ile ilgili kitaplar okurum ifadesi en düşük ortalama değer olmuştur (madde 7). Bu değeri 2.03 ile çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım (madde 6), ve 2.15 ortalama değeriyle boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum ifadeleri izlemiştir (madde 8).

En yüksek ortalama değer ($X=3.51$, madde 13) ise, öğretmenlerin çevre konusunda edindikleri bilgileri meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını göstermiştir. Bu değerden önceki en yüksek ortalama değer olan 3.36 da bize, öğretmenlerin boş vakitlerinde televizyon ve radyoda yayınlanan çevre ile ilgili programları takip etmeye çalıştıklarını (madde 3) göstermiştir. Ayrıca öğretmenler vakit buldukça, çevre ile ilgili gelişmeleri gazetelerden takip ettiklerini belirtmişlerdir ($X=3.31$, madde 4). Öğretmenler yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun bir süre gönüllü olarak çalışabileceklerini de belirtmişlerdir ($X=3.31$, madde 12).

Sonuç olarak, öğretmenlerin boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, bunun yanı sıra gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini; ve çok fazla vakit

ayırmamalarına rağmen çevre hakkında bildiklerini meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını ve gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 4.2. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. no.	1	2	3	4	5	X	SS
1. Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendime boş vakit yaratmaya çalışırım.	2.6	38.5	<u>41.0</u>	5.1	12.8	2.87	1.03
2. Boş vakitlerimi çevresel aktivitelere katılabileceğim şekilde düzenlemeye çalışırım.	12.8	<u>46.2</u>	23.1	15.4	2.6	2.49	1.00
3. Boş vakitlerimde TV ve radyolarda yayınlanan çevre ile ilgili programları izlerim.	2.6	15.4	<u>38.5</u>	30.8	12.8	3.36	0.99
4. Çevreyle ilgili gelişmeleri vakit buldukça günlük gazetelerden takip etmeye çalışırım.	0	20.5	<u>38.5</u>	30.8	10.3	3.31	0.93
5. Çevre konularını işleyen belgeselleri izleyebilmek için kendime boş vakit oluşturmaya çalışırım.	12.8	20.5	<u>41.0</u>	23.1	2.6	2.82	1.02
6. Çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım.	25.6	<u>48.7</u>	23.1	2.6	0	2.03	0.78
7. Boş vakitlerimde çevreyle ilgili kitaplar okurum.	25.6	<u>56.4</u>	17.9	0	0	1.92	0.66
8. Boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum.	23.1	38.5	<u>38.5</u>	0	0	2.15	0.78
9. Çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım.	12.8	<u>48.7</u>	23.1	15.4	0	2.41	0.91
10. Hafta sonlarında doğa yürüyüşlerine katılırım.	15.4	<u>51.3</u>	17.9	15.4	0	2.33	0.93
11. Uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım.	17.9	<u>41.0</u>	30.8	7.7	2.6	2.36	0.96
12. Yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim.	7.7	17.9	30.8	23.1	20.5	3.31	1.22
13. Çevre konusunda edindiğim bilgileri öğretmen arkadaşlarımla paylaşmaya çalışırım.	2.6	15.4	20.5	51.3	10.3	3.51	0.97
14. Boş vakitlerimi internette çevresel konuları araştırarak geçiririm.	15.4	43.6	30.8	5.1	5.1	2.41	0.99

(1=Hiç, 2=Çok az, 3=Ara sıra, 4=Çoğunlukla, 5=Her zaman, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

4.1.2. Öğrenciler ile İlgili Bulgular

4.1.2.1. Araştırma Sorusu 3

“Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları nasıldır?”

Öğrencilerin “Çevre Tutum Ölçeği”ne verdikleri cevapların maddelere göre yüzdelik dağılımları Tablo 4.3’te verilmiştir. Bu veriler öğrencilerin çevresel konulara karşı tutumları hakkında bilgi vermektedir.

Veriler, öğrencilerin de öğretmenler gibi çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermektedir. Benzer şekilde onların da kararlı yanıtlar verdikleri fakat bu kararlılığın öğretmenlerde olduğu kadar yüksek olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerde yüzde 75’e yaklaşan oranlar görülmesine rağmen, öğrencilerde yüzde 60 oranı hiçbir maddede yakalanamamıştır.

Öğrenciler, tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi bazı ifadelere kesinlikle katılmamışlardır. Örneğin, Dünya’da çevre kirliliğinin tehlikeli düzeyde olmadığını belirten ifadeye (madde 1) öğrencilerin yüzde 46.5’i; Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur ifadesine (madde 4) öğrencilerin yüzde 59.6’sı; ve insanların adaptasyona yatkın olduğunu, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamalarının problem olmayacağını söyleyen ifadeye (madde 6) öğrencilerin yüzde 48.8’i kesinlikle katılmamışlardır.

Bazı ifadelerde ise, yüksek katılım oranları olmuştur. Örneğin, insanoğlu yaşamını sürdürebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır ifadesine (madde 2) öğrencilerin yüzde 47.2’si tamamen katılmışlardır. Doğal kaynakların gelecek nesiller için korunması gerektiği ifadesine (madde 14) öğrencilerin yüzde 57.3’ü; çevre kirliliğinin önlenmesinde bireysel sorumlulukların önemli olduğuna (madde 24) öğrencilerin yüzde 59.8’i; tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmedikimiz

Tablo 4.3. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı, Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. No.	1	2	3	4	5	6	X	SS
1. Dünyada çevre kirliliği tehlikeli düzeyde değildir.	46.5	29.6	7.9	8.7	5.9	1.4	2.02	1.29
2. İnsanoğlu yaşamını sürdürebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır.	6.8	5.3	4.7	35.3	47.2	0.8	4.13	1.17
3. Çevre kirliliği geçici bir problemdir.	35.5	28.4	14.5	13.6	5.1	2.9	2.33	1.36
4. Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur.	59.6	24.1	4.4	6.2	3.7	1.9	1.76	1.22
5. Endüstrileşmiş toplumlar insanlara yüksek yaşam standardı sunar.	4.4	8.9	19.8	34.9	22.0	10.1	3.91	1.25
6. İnsanlar adaptasyona yatkındır, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamaları problem olmaz.	48.8	26.3	8.6	8.0	4.4	3.9	2.05	1.38
7. Çevre sorunlarının çözülmesi, yaşama alışkanlıklarımızda önemli değişiklikler yapmamızı gerektirir.	4.8	8.6	12.9	40.1	29.5	4.1	3.93	1.17
8. Çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir.	7.5	12.6	19.8	29.5	25.2	5.5	3.69	1.32
9. Dünya’nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzereyiz.	10.9	15.4	24.8	16.0	11.9	21.0	3.66	1.64
10. Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur.	27.2	29.9	11.6	18.1	9.1	4.0	2.64	1.47
11. Teknolojinin yararları, zararlarından daha fazladır.	9.0	12.6	24.6	25.3	21.4	7.1	3.59	1.37
12. Nükleer bir kazanın çevreyi kirlletme olasılığı gitgide artmaktadır.	8.7	5.9	9.0	31.3	36.8	8.3	4.06	1.35
13. Dünyadaki yetkililer, nüfus artışını azaltacak önlemler alacak ve nüfus artışı gelecekte problem olmayacaktır.	15.4	20.7	23.0	18.0	7.7	15.2	3.28	1.62
14. Doğal kaynaklarımızı gelecek nesiller için korumalıyız.	7.6	4.7	5.7	22.8	57.3	1.9	4.23	1.24
15. “Fast food” (hamburger, v.b.) tüketimi hem bizim, hem de çevrenin sağlığı açısından zararlıdır.	11.6	9.7	12.7	28.2	32.1	5.7	3.76	1.43
16. Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur.	40.9	27.2	10.1	9.8	5.7	6.2	2.31	1.52
17. Bilim ve teknoloji, herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmektedir.	13.1	21.6	25.2	19.5	11.3	9.3	3.22	1.48
18. Arabalardan kaynaklanan eksoz gazları iklim değişikliklerine yol açmaktadır.	7.3	7.7	11.6	33.3	28.4	11.6	4.02	1.36
19. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmezsek, toprak kalitesi ve tarım topraklarının kaybı hiçbir bitkinin yetiştirilemeyeceği duruma gelecektir.	8.4	8.2	12.9	27.7	33.7	9.1	3.98	1.39
20. Türkiye’nin endüstrileşmeye gereksinimi vardır, bu durumda endüstrileşmenin neden olduğu çevre kirliliği göz ardı edilebilir.	32.8	23.8	16.0	9.0	8.6	9.8	2.66	1.66
21. Bilim ve teknoloji, çevre ile ilgili problemleri belirler ve çözer; bu yüzden bu konuların gelecekte önemi kalmayacaktır.	29.6	24.8	19.6	10.8	6.1	9.1	2.66	1.58
22. Nükleer atıkları depolamak çok tehlikelidir.	7.1	6.8	11.3	23.1	36.0	15.8	4.21	1.40
23. Ülkemizde nesli tükenmekte olan birçok bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.	6.4	5.1	6.1	36.0	41.9	4.6	4.16	1.19

24. Çevre kirliliğinin önlenmesinde bireylerin sorumlulukları çok önemlidir.	4.8	4.0	5.3	23.7	59.8	2.5	4.37	1.10
25. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi devam edecektir.	4.6	6.1	8.7	26.1	49.0	5.5	4.25	1.18
26. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde nüfus arttıkça, çevre sorunları da artmaktadır.	5.3	5.1	7.3	26.6	52.7	3.0	4.25	1.16
27. Erozyon ve çölleşme bir çevre sorunudur.	4.4	5.4	7.3	29.3	47.2	6.4	4.28	1.16
28. İnsanlık çevreyi sömürmektedir.	7.6	6.1	10.7	29.2	39.6	6.9	4.08	1.31
29. Türkiye’de doğal kaynak açısından zengin bir ülkedir, bu yüzden doğal kaynakların tükenmesi söz konusu değildir.	32.5	30.4	14.4	9.3	6.8	6.6	2.47	1.51
30. Yaşam tarzımızda değişiklik yapmayı doğal kaynakların yok olmaması için kabul edebiliriz.	5.5	9.0	17.7	29.9	28.4	9.5	3.95	1.30
31. Alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmek, tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileyen bir yaşam tarzıdır.	7.9	16.2	19.4	22.8	20.1	13.7	3.72	1.49
32. Doğal kaynaklarımızı kendi neslimiz yararına kullanmalıyız.	10.2	14.4	9.8	26.1	35.0	4.4	3.75	1.44
33. Dinozorlar doğal nedenler yüzünden yok oldu ama, deniz kaplumbağalarının sayılarının azalmasının nedeni insanlardır.	5.1	7.9	17.6	26.6	24.2	18.7	4.13	1.39
34. Çevre kirliliğinin nüfus artışı ile hiçbir ilgisi yoktur .	43.8	24.8	10.4	7.9	6.2	6.9	2.28	1.56
35. Çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkiler.	5.5	4.7	5.4	22.0	58.0	4.4	4.35	1.17
36. Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli hale gelmesi doğal bir olaydır.	41.6	20.5	9.3	11.6	11.5	5.5	2.47	1.63
37. Güneş, rüzgar ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir , bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır .	42.2	21.9	13.7	8.3	6.4	7.6	2.38	1.60
38. Herhangi bir aktiviteyi değerlendirirken, her şeyden önce çevreye etkisini göze almalıyız.	5.5	8.3	13.7	35.0	29.5	8.0	3.99	1.26
39. Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	32.8	26.7	14.8	8.9	6.9	10.0	2.60	1.64
40. Toplum, doğa korumacı davranışları desteklemelidir.	5.5	7.5	10.0	24.9	41.8	10.4	4.21	1.30
41. Tüketim alışkanlıklarımızın doğal kaynakların tükenmesi ile ilgisi yoktur .	33.1	24.5	14.4	9.8	7.7	10.5	2.66	1.68
42. Türkiye’deki çevre sorunlarının çözümü ile çevre bilincinin yaygınlaştırılması yakından ilgilidir.	4.8	8.7	15.6	27.7	31.3	11.9	4.07	1.31
43. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımı demektir.	8.6	11.3	18.7	25.7	18.7	17.0	3.86	1.50
44. Su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir.	5.1	6.2	10.5	28.1	45.5	4.6	4.16	1.20
45. Herkesin çevre kirliliğine etkisi vardır, ancak bu etki tüketim alışkanlıklarına göre değişir.	5.7	6.4	14.9	33.6	29.6	9.8	4.05	1.27

(1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum, 6=Bilmiyorum, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

takdirde ozon tabakasındaki deliğin büyümeye devam edeceğine (madde 25) öğrencilerin yüzde 49'u; erozyon ve çölleşmenin bir çevre sorunu olduğuna (madde 27) öğrencilerin yüzde 47.2'si; çevre kirliliğinin insan sağlığını olumsuz yönde etkilediğine (madde 35) öğrencilerin yüzde 58'i; ve su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmanın doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemli olduğuna (madde 44) öğrencilerin yüzde 45.5'i tamamen katılmışlardır.

Verilen bu kararlı ifadelerin yanı sıra, öğrencilerin de öğretmenler de olduğu gibi, bazı ifadelerde kararsız yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin, çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir ifadesine (madde 8) yüzde 54.7'lik bir kesim katılırken, yüzde 20.1'lik bir kesim katılmayarak ekonomik büyümenin daha önemli olduğunu belirtmiş, yüzde 19.8'lik bir kesim ise bu konuda kararsız kalmışlardır. Dünya'nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzere olduğumuz ifadesine (madde 9) ilginç bir şekilde öğrencilerin sadece 27.9'u katılırken, yüzde 26.3'lük bir kesim katılmamış, yüzde 24.8'lik bir kesim kararsız kalmış ve yüzde 21'lik bir kesim ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli bir hale gelmesinin doğal bir olay olmasına (madde 36) öğrencilerin yüzde 62.1'i katılmazken, ilginç bir şekilde yüzde 23.1'lik bir kesim bunun doğal bir olay olduğunu savunmuşlardır. Nüfus artışı problemiyle ilgili olarak, yetkililerin önlemler alacağı ve bunun gelecekte problem olmayacağını (madde 13) belirten yüzde 25.7'lik bir grup olmasına karşın, yüzde 26.1'lik bir grup bu ifadeye katılmamış, yüzde 23'lük bir grup kararsız kalmış ve yüzde 15.2'lik bir grup ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur ifadesine (madde 10) öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%57.1) katılmazken, yine de yüzde 27.2'lik bir grup bu sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin yalnızca yüzde 24.6'sı doğal kaynakları kendi neslimiz yararına kullanmalıyız ifadesine (madde 32) katılmazken, ilginç bir şekilde büyük bir kesim (%61.1) bu ifadeye katılmışlardır.

Bilim ve teknoloji ile ilgili olarak, teknolojinin yararları zararlarından daha fazladır ifadesinde de (madde 11), yüzde 46.7'lik bir kesim katılırken, yüzde 21.6'lık

bir kesim katılmamış ve yüzde 24.6'lık bir kesim bu konuda kararsız kalmışlardır. Benzer şekilde, bilim ve teknolojinin herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmekte olduğu ifadesine (madde 17) verilen yanıtlar da çeşitlilik göstermiştir. Bu ifadeye öğrencilerin yüzde 30.8'i katılırken, yüzde 34.7'si katılmamış, yüzde 25.2'si ise kararsız kalmıştır.

Bir yaşam tarzı olarak alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmenin tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkilediği ifadesine (madde 31) öğrencilerin yüzde 42.9'ü katılırken, yüzde 24.1'lik bir kesim buna katılmamış, yüzde 19.4'lük kesim kararsız kalmış, yüzde 13.7'lik bir kesim ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Çoğunlukla bu alışveriş merkezlerinde gerçekleşen fast-food tüketiminin ise, hem insan hem de çevre sağlığı açısından zararlı olduğuna (madde 15) yüzde 60.3'lük bir kesim katılırken, yüzde 21.3'lük bir kesim ise bu ifadeye katılmamışlardır.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımını tanımlayarak (madde 43) ilgili de çeşitli yanıtlar verilmiştir. Bu tanıma öğrencilerin yüzde 44.4'ü katılırken, yüzde 19.9'u katılmamış, yüzde 18.7'si kararsız kalmış, yüzde 17'si ise bilmediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğrencilerin de çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda iyi seviyede olduğu; fakat tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi, ekonomik büyüme, teknoloji ve bazı yaşam tarzlarıyla çevre problemleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak çeşitlilik gösteren ifadeler verdikleri ve sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili de yeterince net bilgilere sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Çeşitlilik gösteren ifadelerin, öğretmenlerin çeşitlilik gösteren ifadeleriyle büyük oranda benzer olduğu görülmüştür.

4.1.2.2. Araştırma Sorusu 4

“Öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma düzeyleri nasıldır?”

Öğrencilerin “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği”ne verdikleri cevapların maddelere göre yüzdelik dağılımları Tablo 4.4’te verilmiştir. Bu veriler öğrencilerin çevre ile ilgili boş zaman etkinliklerine katılım durumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Çevresel Boş Zaman Etkinlikleri Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı ve Ortalama(X) ve Standart Sapma (SS) Değerleri

Mad. no.	1	2	3	4	5	X	SS
1. Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendime boş vakit yaratmaya çalışırım.	24.5	29.4	30.1	9.0	7.1	2.45	1.16
2. Boş vakitlerimi çevresel aktivitelere katılabileceğim şekilde düzenlemeye çalışırım.	31.1	30.6	24.3	9.4	4.6	2.26	1.13
3. Boş vakitlerimde TV ve radyolarda yayınlanan çevre ile ilgili programları izlerim.	28.6	23.4	27.8	13.3	6.9	2.46	1.23
4. Çevreyle ilgili gelişmeleri vakit buldukça günlük gazetelerden takip etmeye çalışırım.	25.6	24.5	25.4	17.7	6.8	2.56	1.23
5. Çevre konularını işleyen belgeselleri izleyebilmek için kendime boş vakit oluşturmaya çalışırım.	37.1	22.4	22.4	10.9	7.2	2.29	1.26
6. Çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım.	40.1	28.6	18.5	9.4	3.3	2.07	1.12
7. Boş vakitlerimde çevreyle ilgili kitaplar okurum.	48.4	25.2	18.2	5.4	2.9	1.89	1.06
8. Boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum.	49.8	26.6	14.8	5.4	3.5	1.86	1.08
9. Çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım.	47.9	25.6	17.2	5.8	3.6	1.92	1.10
10. Hafta sonlarında doğa yürüyüşlerine katılırım.	46.1	22.1	18.5	8.4	4.8	2.04	1.19
11. Uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım.	49.5	22.0	15.8	6.6	6.1	1.98	1.21
12. Yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim.	18.3	19.8	17.4	17.7	26.8	3.15	1.47
13. Çevre konusunda edindiğim bilgileri arkadaşlarımla paylaşmaya çalışırım.	27.1	20.7	22.5	16.6	13.0	2.68	1.37
14. Boş vakitlerimi internette çevresel konuları araştırarak geçiririm.	45.6	22.7	19.6	6.6	5.4	2.03	1.86

(1=Hiç, 2=Çok az, 3=Ara sıra, 4=Çoğunlukla, 5=Her zaman, X=Ortama, SS=Standart Sapma)

Tablo 4.4'teki ortalama (X) değerleri incelendiğinde, bu değerlerin dūřuk olduğu görülmüştür ($1.86 \leq X \leq 3.15$). Bu da bize, tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi, öğrencilerin de ölçekte geçen ifadelerdeki etkinliklere katılımlarının çok yüksek olmadığını göstermiştir. 1.86 ile boř vakitlerimde  evre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum ifadesi (madde 8) en d şuk ortalama değer olmuştur. Bu değeri 1.89 ile boř vakitlerimde  evre ile ilgili kitaplar okurum (madde 7); 1.92 ortalama değeriyle çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım (madde 9); ve 1.98 ile uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım (madde 11) ifadeleri izlemiştir.

Ölçekteki en yüksek ortalama değere sahip madde  ğretmenlerinkinden farklılık göstermiştir. Öğretmenlerin en yüksek ortalama değere sahip ifadesi,  evre konusunda edindikleri bilgileri meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıkları iken,  ğrencilerinki yaşanabilir bir  evre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim ifadesi olmuştur ($X=3.15$, madde 12). Öğrencilerin  evre konusunda edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaya çalıştıkları ifadesi ise, bu değerden önceki en yüksek ortalama değer olmuştur ($X=2.68$, madde 13). Ayrıca  ğrenciler, vakit buldukça  evre ile ilgili gelişmeleri gazetelerden takip ettiklerini ($X=2.56$, madde 4); boş vakitlerinde televizyon ve radyoda yayınlanan  evre ile ilgili programları takip etmeye çalıştıklarını ($X=2.46$, madde 3); ve  evre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendilerine boş vakit yaratmaya çalıştıklarını ($X=2.45$, madde 1) belirtmişlerdir.

Sonuc olarak, öğrencilerin de, öğretmenlerde olduğu gibi, boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını,  evre bilinci geliştirmeye yönelik projelere katılmadıklarını; fakat bunun yanı sıra, gerektiğinde  evre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını,  evre hakkında bildiklerini arkadaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını, ve gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini söyleyebiliriz.

Elde edilen diğer bir sonuc ise, öğretmenlerin çok ya da az katılım gösterdikleri çevresel boş zaman etkinliklerinin,  ğrencilerinkilerle k  uk farklılıklar dışında,

neredeyse aynı olduğudur. Fakat, ortalama değerler (X) incelendiğinde, öğretmenlerin katılım ortalamalarının az da olsa, daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.2. İstatistiksel Analiz Bulguları

4.2.1. Öğretmenlerle İlgili Bulgular

Beden eğitimi öğretmenlerinin anne eğitim durumları ve baba eğitim durumları Tablo 4.5'te gösterilmiştir. Anne eğitim durumu yüzdelik değerleri incelendiğinde, beden eğitimi öğretmenlerinin yüzde 64.1 gibi büyük bir çoğunluğunun annelerinin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumlarındaki çeşitlilik ise daha fazladır.

Tablo 4.5. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Eğitim Durumu	Anne Eğitim Durumu		Baba Eğitim Durumu	
	Frekans	Yüzdelik	Frekans	Yüzdelik
İlkokul	25	64.1	13	33.3
Ortaokul	5	12.8	3	7.7
Lise	4	10.3	13	33.3
Üniversite	5	12.8	10	25.6
Toplam	39	100.0	39	100.0

4.2.1.1. Araştırma Sorusu 5

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğretmenlerin anne eğitim durumları ile onların Çevre Tutum Ölçeği’ndeki skorları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz bize anneleri değişik eğitim

durumlarına sahip dört grup öğretmenin (ilkokul-ortaokul-lise-üniversite) çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını göstermiştir. Bulgular, anne eğitim durumundaki farklılığın çevreye yönelik tutumlarına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir [$F(3, 35)=0.53, p=0.66$].

4.2.1.2. Araştırma Sorusu 6

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevre Tutum Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Benzer şekilde baba eğitim durumunun çevreye yönelik tutumlarına etkisi de araştırılmıştır. Anne eğitim durumunda da olduğu gibi, baba eğitim durumunun çevreye yönelik tutumlarına anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur [$F(3, 35)=1.54, p=0.22$].

4.2.1.3. Araştırma Sorusu 7

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğretmenlerin anne eğitim durumları ile onların çevresel boş zaman etkinlikleri puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmak amacıyla da tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları anne eğitim durumundaki farklılığın çevresel boş zaman etkinliklerine katılımlarına anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermiştir [$F(3, 35)=3.52, p=0.025$]. Tukey HSD testleri sonucu elde edilen Post Hoc karşılaştırmaları ilkökul mezunu anneye sahip öğretmenlerin ortalama puanlarının ($M=36.28, SD=6.57$) ortaokul mezunu anneye sahip öğretmenlerin ortalama puanlarından ($M=46.28, SD=6.83$) anlamlı bir şekilde farklı olduğunu göstermiştir. Ortaokul mezunu anneye sahip öğretmenlerin çevresel boş

zaman etkinliklerine katılma oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Lise (M=35.25, SD=6.95) ya da üniversite (M=35.00, SD=6.67) mezunu anneye sahip öğretmenlerin ilkokul mezunu anneye sahip öğretmenlerle arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.1.4. Araştırma Sorusu 8

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği’ne verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğretmenlerin baba eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [$F(3, 35)=0.56, p=0.65$].

4.2.1.5. Araştırma Sorusu 9

“Öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinlikleri puanları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Pearson Product Moment korelasyon analizi yapılmış fakat anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır ($r=0.072, N=39, p>0.05$).

4.2.2. Öğrencilerle İlgili Bulgular

Sincan ilçesindeki okullara göre, çalışmaya katılan öğrencilerin dağılımı Tablo 4.6’daki gibidir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Okullara Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Okul	Frekans	Yüzdelik
İbn-i Sina Lisesi	90	12.4
Yenikent İlksan Lisesi	57	7.9
Sincan Lisesi	112	15.5
Fatih Anadolu Lisesi	23	3.2
Fatih Anadolu Endüstri Meslek Lisesi	24	3.3
Selahattin Akbilek Lisesi	247	34.2
Sincan İMKB Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	21	2.9
Layika Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi	47	6.5
Sincan Endüstri Meslek Lisesi	102	14.1
Toplam	723	100,0

4.2.2.1. Araştırma Sorusu 10

“Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Okullar arasında çevreye yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. $p < .05$ seviyesinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [$F(8, 710)=2.41$, $p=0.014$]. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark Layika Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama tutum değerleri ile ($X=164.2$, $SS=23.2$) ile İbn-i Sina Lisesi öğrencilerinin tutum değerleri ($X= 154.1$, $SS=16.1$) arasında, Layika Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi’nin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Layika Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin tutum değerlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.2.2. Araştırma Sorusu 11

“Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Okullar arasında çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında fark olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. $p<.05$ seviyesinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [$F(8, 712)=4.38$, $p=0.000$]. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri ($X=35.76$, $SS=12.05$) ile İbn-i Sina Lisesi ($X= 29.6$, $SS=9.67$), Yenikent İlksan Lisesi ($X= 27.8$, $SS=7.6$), Selahattin Akbilek Lisesi ($X= 31.4$, $SS=10.1$) ve Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi ($X= 29.2$, $SS=10.6$) öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri arasında, Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin katılım düzeyleri daha yüksek olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyelerine göre dağılımı Tablo 4.7'deki gibidir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Sınıf	Frekans	Yüzdelik
9	322	44,5
10	186	25,7
11	86	11,9
12	129	17,8
Toplam	723	100,0

4.2.2.3. Araştırma Sorusu 12

“Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Değişik sınıflara devam eden öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeği’nden aldıkları skorlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz bize değişik sınıf seviyelerindeki öğrencilerin (9-10-11-12. sınıflar) çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir

farklılık olup olmadığını göstermiştir. Bulgular, sınıf seviyesindeki farklılığın çevreye yönelik tutumlarına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir [$F(3, 715)=0.68, p=0.56$].

4.2.2.4. Araştırma Sorusu 13

“Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Değişik sınıflara devam eden öğrencilerin “Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Ölçeği”nden aldıkları skorlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. $p<.05$ seviyesinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [$F(3, 717)=13.81, p=0.000$]. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark 9. sınıf öğrencileriyle ($X=34.02, SS=11.24$) 10., ($X=31.56, SS=9.91$) 11., ($X=28.37, SS=8.25$) ve 12. sınıf öğrencileri ($X=28.13, SS=9.02$) ve bunun yanında, 10. sınıf öğrencileri ($X=31.56, SS=9.91$) ile 12. sınıf öğrencileri ($X=28.13, SS=9.02$) arasında anlamlıdır. Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranı, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranlarından daha fazladır. Bunun yanı sıra, onuncu sınıf öğrencilerinin katılım oranları da on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranından yüksektir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin anne ve baba eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 4.8.’deki gibidir. Değerler incelendiğinde, öğrencilerin yüzde 55’inin annesinin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Eğitim Durumu	Anne Eğitim Durumu		Baba Eğitim Durumu	
	Frekans	Yüzdelik	Frekans	Yüzdelik
Okula gitmemiş	3	0,4	1	0,1
İlkokul	401	55,5	203	28,1
Ortaokul	159	22,0	188	26,0
Lise	139	19,2	220	30,4
Üniversite	18	2,5	98	13,6
Yüksek Lisans	2	0,3	10	1,4
Doktora	1	0,1	3	0,4
Toplam	723	100,0	723	100,0

4.2.2.5. Araştırma Sorusu 14

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile onların Çevre Tutum Ölçeği’ndeki skorları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz bize anneleri değişik eğitim durumlarına sahip yedi grup öğretmenin (okula gitmemiş-ilkokul-ortaokul-lise-üniversite-yüksek lisans-doktora) çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını göstermiştir. Bulgular, anne eğitim durumundaki farklılığın çevreye yönelik tutumlarına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir [$F(6, 712)=1.25, p=0.28$].

4.2.2.6. Araştırma Sorusu 15

“Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [$F(6, 71)=1.64, p=0.13$].

4.2.2.7. Araştırma Sorusu 16

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin baba eğitim durumları ile onların çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [$F(6, 712)=0.84, p=0.54$].

4.2.2.8. Araştırma Sorusu 17

“Çeşitli baba eğitim durumlarına sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin baba eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [$F(6, 714)=1.02, p=0.41$].

Çalışmaya katılan öğrencilerin gelir seviyelerine göre dağılımları Tablo 4.9.’da verilmiştir. Buna göre öğrencilerin çoğunun orta gelir seviyesinde oldukları görülmektedir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin Gelir Seviyelerine Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Gelir	Frekans	Yüzdelik
750 TL ve altı	160	22,1
750-1750 arası	483	66,8
1750 ve üstü	80	11,1
Toplam	723	100,0

4.2.2.9. Araştırma Sorusu 18

“Çeşitli gelir düzeylerine sahip öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin gelir seviyeleri ile onların çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmış, anlamlı farklar bulunamamıştır [$F(2, 716)=1.38, p=0.25$].

4.2.2.10. Araştırma Sorusu 19

“Çeşitli gelir düzeyine sahip öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Öğrencilerin gelir seviyeleri ile onların boş zaman etkinlikleri skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır [$F(2, 718)=1.74, p=0.18$].

4.2.2.11. Araştırma Sorusu 20

“Çevreye yönelik tutumları bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, kız öğrencilerle ($X=156.9$, $SS=17.29$), erkek öğrenciler ($X=156.2$, $SS=19.27$; $t(717)=.52$, $p=.60$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

4.2.2.12. Araştırma Sorusu 21

“Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Kız ve erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını karşılaştırmak amacıyla da bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Erkek öğrencilerle ($X=33.03$, $SS=10.97$; $t(719)=-3.09$, $p=.002$) kız öğrencilerin katılım skorları ($X=30.61$, $SS=9.96$) arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bu bulgu, erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimlerinin kız öğrencilerden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin internet erişimlerine göre dağılımları Tablo 4.10.'da verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin yarıdan fazlasının evlerinde internet bağlantılarının olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10. Öğrencilerin Evlerinde İnternet Bağlantısı Olma Durumlarına Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

İnternet	Frekans	Yüzdelik
Yok	337	46,6
Var	386	53,4
Toplam	723	100,0

4.2.2.13. Araştırma Sorusu 22

“Çevreye yönelik tutumları bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, evinde internet bağlantısı olmayan öğrencilerle ($X=156.30$, $SS=17.91$), olan öğrenciler ($X=156.84$, $SS=18.41$; $t(717)=-.39$, $p=.69$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

4.2.2.14. Araştırma Sorusu 23

“Çevresel boş zaman etkinliklerine katılım bakımından evinde internet olan ve olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, evinde internet bağlantısı olmayan öğrencilerle ($X=32.17$, $SS=10.60$), olan öğrenciler ($X=31.23$, $SS=10.36$; $t(719)=1.20$, $p=.23$) arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

4.2.2.15. Araştırma Sorusu 24

“Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ile çevresel boş zaman etkinlikleri skorları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Pearson Product Moment korelasyon analizi yapılmış ve iki değişken arasında ters korelasyon

bulunmuştur ($r = -0.09$, $N=721$, $p<0.05$). Bu sonuç, çevresel boş zaman etkinliklerine yüksek katılım gösteren öğrencilerin daha olumsuz tutumlar sergilediğini göstermektedir.

Bulgular, beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Hem beden eğitimi öğretmenlerinin hem de öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılmak için çok fazla vakit bulamadıklarını belirtmelerine rağmen, gelişmeleri medyadan takip edebildikleri ve elde ettikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşma çabası içinde oldukları görülmüştür. Boş zaman etkinliklerine katılım ile çevreye yönelik tutum arasında öğrenciler için ters korelasyon bulunurken, öğretmenler için anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar

Bu çalışmada, Ankara ili Sincan ilçesinde görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenleri ile 9-10-11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları, çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları ve öğretmen ve öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Şama (2003) çevreyi, “canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayatsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam ya da koşullar” (s.115) olarak tanımlamış, ve bireyin ve toplumun fiziksel, biyolojik, sosyal-psikolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamını etkileyen bütün etmenlerin de *çevre* olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Doğanın dengesinin bozulmasıyla artış gösteren erozyonlar, canlı türlerinin ortadan kaybolması, radyoaktif kirlenme, çölleşme ve asit yağmurları, insanların açlık ve yoksulluk oranının artması, çevre sorunlarının boyutunun ne denli büyük olduğunu ve insan neslini ne derecede tehdit ettiğini ortaya koymaktadır (Gezer, 2006). İnsanoğlu, neslinin devamlılığı, varlığının sürekliliği bakımından çevreye ihtiyaç duymakta, bunun için de çevreyi korumak ve onun sürekliliğini sağlamak zorundadır.

Gelişen dünyada çevrenin sürekliliğini sağlamada, çevreyi korumada ve çevre problemlerinin çözümünde sadece teknolojiden yararlanmak ya da çevreyi korumaya yönelik kanunlar koymak yeterli değildir. Bununla birlikte, toplum fertlerinde çevreye karşı pozitif tutum ve değer yargılarının oluşması gerekmekte, bu ise sadece çevre eğitimi ile mümkün olmaktadır (Erten, 2000; Erten, Özdemir ve Güler, 2003; Atasoy & Ertürk, 2008).

Çevreye yönelik tutum ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalar mevcuttur (Ayvaz, 1998; Erten, Özdemir, & Güler, 2003; Gezer, Çokadar, Köse & Bilen, 2006; Alım, 2006; Buhan, 2006; Deniz & Genç, 2007; Atasoy & Ertürk, 2008). Ancak, bu çalışma beden eğitimi öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi bakımından ilktir. Aynı zamanda, bu çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen, çevresel boş zaman etkinliklerine katılım ölçeği kullanılmış, ve bu katılım oranıyla tutum arasında ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır.

Elde edilen bulgular hem öğretmenlerin, hem de öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda iyi seviyede olduğunu; fakat hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin ekonomik büyüme, teknoloji ve bazı yaşam tarzlarıyla çevre problemleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak çeşitlilik gösteren ifadeler verdiklerini; bunun yanında, “Bugünün gerekliliklerini, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını gidermelerine engel olmadan karşılamaktır” (Bener & Babaoğlu, 2008) şeklinde tanımlanan sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili de yeterince net bilgilere sahip olmadıklarını ve hatta bir kısım öğretmenin bu kavramın tanımını bilmediklerini ortaya koymuştur. Öğrencilerin çeşitlilik gösteren ifadelerinin, öğretmenlerin çeşitlilik gösteren ifadeleriyle büyük oranda benzer olduğu da görülmüştür.

Beden eğitimi öğretmenlerinin ve öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma düzeyleri incelendiğinde, öğretmenlerin boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, bunun yanı sıra gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini; ve çok fazla vakit ayırmamalarına rağmen çevre hakkında bildiklerini meslektaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını ve gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını söyleyebiliriz. Öğrencilerin ise, öğretmenlerde olduğu gibi, boş zamanlarında kitap, makale ve bilimsel çalışmaları okumaya fazla vakit ayırmadıklarını, çevre bilinci geliştirmeye yönelik projelere katılmadıklarını; fakat bunun yanı sıra, gerektiğinde çevre için gönüllü olarak çalışmaya hazır olduklarını, çevre hakkında bildiklerini arkadaşlarıyla paylaşmaya çalıştıklarını, ve gelişmeleri televizyon, radyo, gazete gibi medyadan takip ettiklerini söyleyebiliriz.

Erten, Özdemir ve Güler (2003), yaptıkları araştırmalarında benzer bulgular elde etmişlerdir. Araştırmacılar, öğretmenlerin boş zamanlarını sırasıyla meslektaşlarıyla geçim sıkıntısı üzere konuşarak, alışveriş yaparak, televizyon seyrederek ve kitap okuyarak değerlendirdiklerini, ancak çevre etkinliklerine katılmadıklarını tespit etmişler, çevre bilincine sahip insanların çevre aktivitelerine katılmalarının beklendiği ancak çevresel sorunların insanların öncelikli sorunları arasında yer almadığını vurgulamışlardır. Öğretmenlerin çevresel konularda meslektaşları ile konuştuklarına ve çevresel konularda gazetelerde çıkan haberleri okuduklarına değinmişler, bu durumun ise kendileri için önceliğe sahip olmayan konu ve sorunlarda zahmet ve çaba gerektiren iş ve eylemleri yapmak istememelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Benzer bir çalışmada ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinin çevre konusunda ne derece bilgi sahibi olduğunu araştıran Yılmaz, Morgil, Aktuğ & Göbekli (2002) da öğrencilere verilen eğitimin yetersiz olduğunu ancak öğrencilerin çevre ile ilgili bilgilerini yazılı ve görsel medyadan edindikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Elde edilen diğer bir sonuç ise, öğretmenlerin çok ya da az katılım gösterdikleri çevresel boş zaman etkinliklerinin, öğrencilerinkilerle küçük farklılıklar dışında, neredeyse aynı olduğudur. Fakat ortalama değerler (X) incelendiğinde, öğretmenlerin katılım ortalamalarının az da olsa, daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu öğretmenlerin ekonomik ve sosyal özgürlüklerine sahip olmaları ve sahip oldukları boş zamanları çevresel boş zaman etkinliklerine katılarak değerlendirebilecekleri şeklinde açıklayabiliriz.

Çeşitli anne eğitim durumlarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılma Ölçeği'ne verdikleri yanıtların analiz sonuçlarına göre, çevresel boş zaman değerlendirme etkinliklerine ortaokul mezunu anneye sahip beden eğitimi öğretmenlerinin ilkökul mezunu anneye sahip beden eğitimi öğretmenlerinden daha fazla katıldıkları gözlemlenmiştir. Bulunan bu anlamlı farkın, lise ve üniversite mezunu anneye sahip beden eğitimi öğretmenlerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları incelendiğinde bulunamadığı görülmüştür. Benzer bir

araştırmada, Uzun & Sağlam (2005) anne eğitim durumunun öğrencilerin çevre bilinç ortalamasını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin anne eğitim durumları ile onların boş zaman etkinlikleri puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır. Benzer şekilde, öğrencilerin baba eğitim durumları ile onların çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Gezer ve Erol (2006) da yaptıkları araştırmada anne ve baba eğitim durumunun çevreye yönelik tutuma sahip olma arasında anlamlı ilişki olmaması yönünden benzer bulgular elde etmişlerdir. Özmen, Çakmakçı Çetinkaya ve Nehir (2005), ise öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesinin yükselmesi ile onların çevreye yönelik tutuma sahip olma seviyelerinin yükselmesi arasında anlamlı ilişki elde etmişlerdir. Anne eğitim seviyesi yükseldikçe çevreye yönelik tutuma sahip olma durumunun olumlu yönde arttığı bulgusunu elde etmişlerdir. Uzun & Sağlam (2005) de, aile-gelir seviyesi, ailedeki birey sayısı ve ebeveynlerin eğitim durumları gibi sosyo-ekonomik faktörlerin ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerde çevre bilincinin kazandırılmasında akademik başarıyı etkileyip etkilemediğini araştırmış, oluşturduğu düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenci grupları arasında, orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler ile düşük ve yüksek düzeydeki öğrenciler arasında orta düzeyin lehine olacak şekilde anlamlı farklılıklar elde etmişlerdir.

Kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını karşılaştırmak amacıyla da bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bulgular, kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Benzer şekilde, Meydan ve Doğu (2008) araştırmalarında kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Atasoy ve Ertürk (2008), araştırmalarında kız öğrencilerin çevresel bilgi ve çevresel tutumlarını erkek öğrencilerden daha yüksek bulmuşlardır. Özmen, Çakmakçı Çetinkaya & Nehir (2005), üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ve bu tutumları etkileyen saptamak amacıyla yaptıkları araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla çevresel konulara daha duyarlı olduklarını tespit etmişlerdir. Benzer bir bulguya da Yücel, Altunkasa, Güçray, Uslu & Peker Say (2006) Adana halkının çevre

duyarlılığının belirlenmesi amacıyla yaptıkları araştırmada ulaşmışlar, kadınların erkeklere oranla çevreye karşı daha duyarlı olduğunu tespit ederek ulaştılar. Sadece kız öğrencilere eğitim vermesi yönünden ele alınırsa, uygulama yapılan okullardan Layıka Akbilek Kız Meslek Lisesinin öğrencilerinin sadece kız öğrencilerden oluşması, İbn-i Sina Lisesinin karma bir lise olması ve hem kız hem de erkek öğrencilerinin olması sonucu etkilemiş olabileceği gibi, bayanların çevresel konulara daha duyarlı olduğu ve çevreye yönelik tutuma erkeklerden daha fazla sahip oldukları sonucuna da varılabilir. Nitekim daha önce bu konuda yapılan çalışmalarda kızların erkeklerden daha olumlu tutumlara sahip oldukları yönündeki bulgular Gezer, Çokadar ve Bilen (2006), Şama (2003) ve Gezer, Köse ve Erol (2006) tarafından da elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama tutum değerleri ile İbn-i Sina Lisesi öğrencilerinin tutum değerleri arasında, Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi'nin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Pekel & Demir (2007), benzer bulgulara ulaştıkları araştırmalarında farklı liselerdeki öğrencilerin ozon tabakası ile ilgili düşünceleri ve kavram yanılgılarını incelemiş, fen lisesi, meslek lisesi ve düz lisenin öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunduğunu, fen lisesi öğrencilerinin düz lise öğrencilerinden, düz lise öğrencilerinin de meslek lisesi öğrencilerinden yüksek puanlar elde ettiklerini tespit etmişlerdir.

Sincan ilçesindeki değişik okullara devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark, Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri ile İbn-i Sina Lisesi, Yenikent İlksan Lisesi, Selahattin Akbilek Lisesi ve Layıka Akbilek Anadolu Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri arasında, Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine olacak şekilde anlamlıdır. Bu farklılığın nedenini, Sincan Endüstri Meslek lisesinin öğrencilerinin

erkek öğrencilerden oluşması, tekli eğitim programını uygulaması ve öğrencilerinin sabahçı ve öğleci olarak ikili eğitim programını uygulayan okullardan daha fazla boş zamana sahip olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Kız ve erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranlarını karşılaştırmak amacıyla da bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Erkek öğrencilerle kız öğrencilerin katılım puanları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Okullar arasında çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri arasında fark olup olmadığı araştırıldığında da sadece erkek öğrencilere eğitim veren Sincan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri karma liselerden ve sadece kız öğrencilere eğitim veren liselerden daha yüksek tespit edilmiştir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılma eğilimlerinin kız öğrencilerden daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu durum, toplumun erkek çocukları kız çocuklardan daha serbest yetiştirmesi, erkek çocuklara çevresel boş zaman etkinliklerine katılması açısından daha fazla imkan sağlanması ve dış dünya ile ilişkilerde erkek çocukları daha özgür bırakılması ile açıklanabilir.

Değişik sınıf seviyelerine (9-10-11-12) devam eden öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılımları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Tukey HSD sonuçlarına göre bu fark 9. sınıf öğrencileriyle 10., 11., ve 12. sınıf öğrencileri ve bunun yanında, 10. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlıdır. Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım oranı, onuncu, on birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranlarından daha fazladır. Bunun yanı sıra, onuncu sınıf öğrencilerinin katılım oranları da on ikinci sınıf öğrencilerinin katılım oranından yüksektir. Bu durum Üniversite sınavına girecek olan lise öğrencilerinin taşıdığı sınav kaygısının sınav yaklaştıkça artması ve her bir üst sınıfa geçtikçe sınava da az zaman kalması ve öğrencinin sınava hazırlanmaya daha çok zaman ayırması sebebiyle farklı konulara zaman ayırmamalarından kaynaklı olabilir. Meydan ve Doğu (2008), araştırmalarında çevre sorunlarına karşı görüşlerinin 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile 6. sınıf öğrencileri arasında 7. ve 8. sınıfların lehine farklılaştığını tespit etmişlerdir.

Öğrencilerin gelir seviyeleri ile onların çevreye yönelik tutumları ve boş zaman etkinlikleri puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmış, fakat anlamlı farklar bulunamamıştır. Bu bulgu, Gezer ve Erol (2006), Özmen, Çakmakçı Çetinkaya ve Nehir (2005) ve Şama (2003) tarafından yapılan çalışmalardaki bulgularla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri ile çevreye yönelik tutumları arasında ters bir ilişki olduğu tespit edilmiş, öğrencilerin çevresel aktivitelere katılımlarının düşük düzeyde olmasına rağmen çevreye yönelik tutumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, öğrencilerin çevre hakkında sahip oldukları bilgilere yazılı ve görsel medyadan ulaşmaları, üniversite sınavına hazırlanma sürecinde, sınav yaklaştıkça okulla birlikte dershaneye gitmeye başlamaları ve bu sebeple çevresel aktivitelere katılamamaları şeklinde açıklanabilir. Değişik sınıfların çevresel boş zaman etkinliklerine katılım düzeyleri incelendiğinde de 9. sınıf öğrencilerinin etkinliklere katılım oranının 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu, 10. Sınıf öğrencilerinin de 11. ve 12. Sınıf öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz, Morgil, Aktuğ & Göbekli (2002) da öğrencilerin çevre ile ilgili bilgilerini yazılı ve görsel medyadan edindikleri doğrultusunda tespitleri olmuştur.

5.2. Öneriler

Elde edilen bulgular, öğretmenlere, öğretmen eğitimi veren kurumlara, çevre eğitimi ile ilgilenen kuruluşlara ve program geliştirenlere bilgi teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır. Beden eğitimi öğretmenlerinin ve beden eğitimi dersi alan lise öğrencilerinin çevreye yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarının gözlenmesine rağmen, hem beden eğitimi öğretmenlerinin hem de öğrencilerin çevresel boş zaman etkinliklerine katılmak için çok fazla vakit ayıramadıkları görülmüştür. Gelişmeleri ancak medyadan takip edebilmeleri, doğru ve kaliteli bilgi edinme konusundaki yetersizliklere işaret etmektedir. Öğretmenlerin, hem kendileri hem de öğrencilerinin

yeterli bilgi edinebilmeleri açısından, bu bulguları dikkate almaları ve gerekli önlemleri alacak şekilde stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir.

Bu çalışmadan yola çıkarak, daha sonra yapılacak çalışmalarda, beden eğitimi öğretmenlerinin ve öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve çevresel boş zaman etkinliklerini daha detaylı bir şekilde inceleyebilmek için, görüşme ve gözlem yöntemlerinden yararlanılabilir. Böylece, katılımcıların konu üzerine fikirleri çok daha detaylı bir şekilde ortaya çıkarılabilir, ve gerçekleştirilen uygulamalar gözlemlenebilir.

Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının artırılması amacıyla okullarda doğa kulüpleri kurulabilir ve doğa kulüpleri çevresel bilinci artırıcı çevresel boş zaman etkinlikler ve projeler düzenleyebilir.

Hem öğrencilerde hem de sivil halkta çevreye yönelik tutumu ve çevresel bilinci artırma amacıyla, öğrencilerin ve öğretmenlerin boş zamanlarında projeler hazırlanabilir, bu projeler kapsamında gönüllü olarak çevre temizliği çalışmaları ve ağaç dikme çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akın, G. (2007). Küresel Çevre Sorunları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31(1), 43-54.
- Alım, M. (2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre Ve İlköğretimde Çevre Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 599-616.
- Akış, S. (2000). Environmental Consciousness in North Cyprus. *Dogus University Journal*, 1, 7-17.
- Aracı, H. (2000). **Okullarda Beden Eğitimi**. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Atasoy, E. & Ertürk, H. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 105-122.
- Ayvaz, Z. (1998). **Çevre Eğitiminde Temel Kavramlar El Kitabı**, İzmir: Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı, Çevre Eğitim Merkezi Yayınları.
- Ayvaz, Z. (1998). **Çevre Eğitime Giriş**. (Üçüncü Baskı) İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Bener, Ö. & Babaoğlu, M. (2008). Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Ve Çevre Bilinci Oluşturmada Bir Araç Olarak Tüketici Eğitimi, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/surdurulebilirtuketimdavranisi.pdf> adresinden 12 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- Buhan, B. (2006). Okul Öncesinde Görev Yapan Öğretmenlerin Çevre Bilinci Ve Bu Okullardaki Çevre Eğitiminin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı.

- Çolakoğlu, T. (2005). Üniversite Öğretim Elemanlarının Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 247-258.
- Demir, C. & Demir, N. (2006). Bireylerin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki : Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 6(1), 36-48.
- Demirkaya, H. (2006). Çevre Eğitiminin Türkiye'deki Coğrafya Programları İçerisindeki Yeri ve Çevre Eğitime Yönelik Yeni Yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 207-222.
- Deniş, H. & Genç, H. (2007). Çevre Bilimi Alan ve Almayan Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumları ve Çevre Bilimi Dersindeki Başarılarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 20-26.
- Dunlap, R. E., Van Liere, K. D., Merting, A. G. & Jones, R. E. (2000). Measuring Endorsement Of The New Ecological Paradigm: A Revised NEP Scale. *Journal of Social Issues*, 56(3), 425-442.
- Erol, G. H. & Gezer, K. (2006). Prospective Of Elementary School Teachers' Attitudes Toward Environment And Environmental Problems. *International Journal Of Environmental and Science Education*, 1(1), 65 – 77.
- Erten, S., Özdemir, P. & Güler, T. (2003). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Öğretmenlerin Çevre Bilinci Düzeylerinin ve Bu Okullardaki Çevre Eğitiminin Durumunun Belirlenmesi. **OMEP: 2003 Dünya Konsey Toplantısı Ve Konferansı**, 5-11 Ekim. Kusadası, Aydın.

- Erten, S. (2004). Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?, *Ankara: Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı*, 25, 65-66.
- Erten, S. (2005). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması, *Hacettepe Dergisi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Eyüpoğlu, A. (2003). Çevre Eğitimi, Çevre Bilinci ve Sorumluluklar, 29-3 http://www.kutuphanelergm.gov.tr/edirne_halk/olusum, adresinden 18 Haziran 2008 tarihinde alınmıştır.
- Gezer, K., Çokadar, H., Köse, S. & Bilen, K. (2006). Lise Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Karsılaştırılması : Buldan Örneği. **Buldan Sempozyumu** 23-24 Kasım. Buldan, Denizli.
- Geray, C. (1995). Çevre Koruma Bilinci ve Duyarlılığı için Halkın Eğitimi, *Yeni Türkiye Çevre Özel Sayısı*, 5, 664-669.
- Geray, C. (1992). Çevre İçin Eğitim. **İnsan, Çevre ve Toplum**. Keleş, R. (Ed.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gökmen, H. (1985) Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri ve Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Güngörmüş, H. A., Yetim, A. A. & Çalık, C. (2006). Ankaradaki Beden Eğitimi Ve Spor Öğrenimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerinin Araştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 653-666.
- Glaskow, J. (1994). **Environmental Education :Currillum Guide For Pre-Service Teacher Education**, Unesco-Unep –Ieep:Environmental Education Series, 39.

- Güney, E. (2003). **Çevre ve İnsan (Toplum Doğa İlişkileri)**. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Hamamcı, C. & Keleş, R. (1998). **Çevrebilim**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Hungerford, H. & Volk, T. (1990). Changing Learner Behavior Through Environmental Education. *Journal of Environmental Education*. 21(3), 8-21.
- İleri, R. (1998). Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması. *Ekoloji Dergisi*, 7(28), 3-9.
- Kandaz Gelen, N. & Hergüner, G. (2007). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerinin İncelenmesi (Sakarya İli Örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-7.
- Keleş, R. (1997). **“Çevre, Yurttaş, Sorumluluk”, İnsan, Çevre, Toplum**, (İkinci Baskı) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Kızılaslan, H., Kızılaslan, N. (2005). Çevre Konularında Kırsal Halkın Bilinç Düzeyi ve Davranışları (Tokat İli Artova İlçesi Örneği). *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 67-89.
- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 53-62.
- Meydan, A. & Doğu, S., (2008). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşlerinin Bazı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı*, 26, 267 -277
- Morgil, İ., Yılmaz, A. & Cingör, N. (2002). Fen Eğitiminde Çevre Ve Çevre Koruma Projesi Hazırlamasına Yönelik Çalışma. **V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi**, 16-18 Eylül. ODTU, Ankara.

NAAEE (1994), Pathways to Partnerships: Coalition for Environmental Education, Conference Proceedings (Ed. by R. Mrazek), Big sky, Montana.

Özdemir, İ. (2001). Yalnız Gezegen, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Özmen, D., Çakmakçı Çetinkaya, A. & Nehir, S. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 4,330-344.

Pekel, F. O., Kaya, E. & Demir, Y. (2007). Farklı Lise Öğrencilerinin Ozon Tabakasına İlişkin Düşüncelerinin Karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 169-174.

Plevyak, R., Bendixen-Noe, M., Henderson, J., Roth, R. & Wilke, R. (2001). Level of Teacher Preparation and Implementation of EE: Mandated and Non-mandated EE Teacher Preparation States. *The Journal of Environmental Education*, 32(2), 28-36.

Sungurtekin, Ş. (2001). “Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesi” Kapsamında Ana ve İlköğretim Okullarında “Müzik Yoluyla Çevre Eğitimi”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 167-178.

Şahin, N. F., Cerrah, L., Saka, A. & Şahin, B. (2004). Yüksek Öğretimde Öğrenci Merkezli Çevre Eğitimi Dersine Yönelik Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 113-128.

Şama, E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 99-110.

Şimşekli, Y. (2001). Bursa’da “Uygulamalı Çevre Eğitimi” Projesine Seçilen Okullarda Yapılan Etkinliklerin Okul Yöneticisi ve Görevli Öğretmenlerin

Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt, 14(1)*, 73-84.

Tuncer, G., Ertepinar, H., Tekkaya, C. & Sungur S. (2005). Environmental Attitudes Of Young People In Turkey: Effects Of School Type and Gender. *Environmental Education Research, 11(2)*, 215-233.

Uğur, O. A. (2006). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yaklaşımları Ve Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma (Ankara İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.

Uzun, N. & Sağlam, N. (2005). Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*, 194-202.

Uzun, N. & Sağlam N. (2007). Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi ve Tutumlarına “Çevre ve İnsan” Dersi ile Gönüllü Çevre Kuruluşlarının Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*, 210-218.

Ünal, S. & Dımışkı, E.(1999). Unesco-Unep Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 16-17 : 142 – 154*.

Vaizoğlu, S. Altıntaş, H. Temel, F. Ahrabi, A. F. Aydoğan, D. Bostancı, S. Duran, A. Koçkesen, D. Turan, N. & Güler, Ç. (2005). Bir Tıp Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilincinin Değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 4(4)*, 151-171.

Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ, P. & Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Çevre, Çevre Kavramları Ve Sorunları Konusundaki Bilgileri Ve Öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*, 156-162.

Yolcu, İ. (1991). Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Sporun Yeri ve Önemi.

1. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu 19–21 Aralık.
İzmir.

Yücel, S. & Morgil, İ. (1999). Çevre Eğitiminin Geliştirilmesi. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 76-89.

Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C. & Peker-Say, N. (2006). Adana’da Çevre Duyarlılığı Düzeyinin ve Geliştirme Olanaklarının Araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(2),217-228.

EKLER

EK 1

ÇEVRE TUTUM ÖLÇEĞİ (ÖĞRETMENLER İÇİN)

Sayın Katılımcı,

Bu anket sizin çevre sorunları ile ilgili düşünce ve davranış biçimlerinizi ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Bu sorulara vereceğiniz yanıtlar, araştırma amacıyla kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Sizlerin görüşleri bizler için çok önemlidir.

Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Çağlar TÜRKOĞLU
Beden Eğitimi Öğretmeni

1. Bölüm: Kişisel Bilgiler

1. Okulunuzun Adı: _____
2. Mesleğinizde kaçınıcı yılınız: _____
3. Cinsiyetiniz: ☐ Bayan ☐ Bay
4. Doğum tarihiniz (yıl): _____
5. Annenizin eğitim durumu: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise
☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
6. Babanızın eğitim durumu: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise
☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
7. Eşinizin eğitim durumu: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite
☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
8. Eşiniz çalışıyor mu ? : ☐ evet ☐ hayır
Yanıtınız “evet” ise çalıştığı kurum: ☐ devlet dairesi ☐ özel sektör ☐ kendi işyeri
9. Çocuğunuz var mı? : ☐ evet ☐ hayır
Yanıtınız “evet” ise sayısı : ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

2. Bölüm : Anket

Aşağıda çevre sorunlarına yönelik düşünceler göreceksiniz. Belirtilen ifadelere ne derecede katıldığınızı ya da katılmadığınızı ilgili seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Bilmiyorum
1. Dünyada çevre kirliliği tehlikeli düzeyde değildir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
2. İnsanoğlu yaşamını sürdürebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
3. Çevre kirliliği geçici bir problemdir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
4. Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
5. Endüstrileşmiş toplumlar insanlara yüksek yaşam standardı sunar.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
6. İnsanlar adaptasyona yatkındır, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamaları problem olmaz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
7. Çevre sorunlarının çözülmesi, yaşama alışkanlıklarımızda önemli değişiklikler yapmamızı gerektirir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
8. Çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
9. Dünya’nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzereyiz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
10. Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
11. Teknolojini yararları, zararlarından daha fazladır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
12. Nükleer bir kazanın çevreyi kirlletme olasılığı gitgide artmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
13. Dünyadaki yetkililer, nüfus artışını azaltacak önlemler alacak ve nüfus artışı gelecekte problem olmayacaktır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
14. Doğal kaynaklarımızı gelecek nesiller için korumalıyız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
15. “Fast food” (hamburger, v.b.) tüketimi hem bizim, hem de çevrenin sağlığı açısından zararlıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
16. Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
17. Bilim ve teknoloji, herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmektedir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

18. Arabalardan kaynaklanan eksoz gazları iklim değişikliklerine yol açmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
19. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmmezsek, toprak kalitesi ve tarım topraklarının kaybı hiçbir bitkinin yetiştirilemeyeceği duruma gelecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
20. Türkiye'nin endüstrileşmeye gereksinimi vardır, bu durumda endüstrileşmenin neden olduğu çevre kirliliği göz ardı edilebilir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
21. Bilim ve teknoloji, çevre ile ilgili problemleri belirler ve çözer; bu yüzden bu konuların gelecekte önemi kalmayacaktır .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
22. Nükleer atıkları depolamak çok tehlikelidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
23. Ülkemizde nesli tükenmekte olan birçok bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
24. Çevre kirliliğinin önlenmesinde bireylerin sorumlulukları çok önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
25. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmmezsek, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi devam edecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
26. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde nüfus arttıkça, çevre sorunları da artmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
27. Erozyon ve çölleşme bir çevre sorunudur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
28. İnsanlık çevreyi sömürmektedir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
29. Türkiye'de doğal kaynak açısından zengin bir ülkedir, bu yüzden doğal kaynakların tükenmesi söz konusu değildir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
30. Yaşam tarzımızda değişiklik yapmayı doğal kaynakların yok olmaması için kabul edebiliriz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
31. Alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmek, tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileyen bir yaşam tarzıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
32. Doğal kaynaklarımızı kendi neslimiz yararına kullanmalıyız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
33. Dinozorlar doğal nedenler yüzünden yok oldu ama deniz kaplumbağalarının sayılarının azalmasının nedeni insanlardır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
34. Çevre kirliliğinin nüfus artışı ile hiçbir ilgisi yoktur .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
35. Çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkiler.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
36. Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli hale gelmesi doğal bir olaydır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
37. Güneş, rüzgar ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir , bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

38. Herhangi bir aktiviteyi değerlendirirken, herşeyden önce çevreye etkisini göze almalıyız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
39. Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
40. Toplum, doğa korumacı davranışları desteklemelidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
41. Tüketim alışkanlıklarımızın doğal kaynakların tükenmesi ile ilgisi yoktur .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
42. Türkiye'deki çevre sorunlarının çözümü ile çevre bilincinin yaygınlaştırılması yakından ilgilidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
43. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımı demektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
44. Su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
45. Herkesin çevre kirliliğine etkisi vardır, ancak bu etki tüketim alışkanlıklarına göre değişir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

EK 2
ÇEVRE TUTUM ÖLÇEĞİ (ÖĞRENCİLER İÇİN)

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket sizin çevre sorunları ile ilgili düşünce ve davranış biçimlerinizi ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Bu sorulara vereceğiniz yanıtlar, araştırma amacıyla kullanılacak, ve gizli tutulacaktır. Sizlerin görüşleri bizler için çok önemlidir.

Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Çağlar TÜRKOĞLU, Beden Eğitimi Öğretmeni

1. Bölüm: Kişisel Bilgiler

1. Okulunuzun Adı: _____

2. Sınıfınız: _____

3. Cinsiyetiniz: ☐ Bayan ☐ Bay

4. Doğum tarihiniz (yıl): _____

5. Annenizin eğitim durumu: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise
☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

6. Babanızın eğitim durumu: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise
☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

7. Sizden hariç kardeşiniz var mı? : ☐ evet ☐ hayır

Yanıtınız “evet” ise kaç tane : ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6

8. Evinizde bilgisayar var mı? : ☐ evet ☐ hayır

Yanıtınız “evet” ise bilgisayarınızda internet bağlantınız var mı? : ☐ evet ☐ hayır

9. Ailenizin aylık gelir düzeyi: ☐ 750 ve altı ☐ 750-1750 arası ☐ 1750 ve üstü

2. Bölüm : Anket

Aşağıda çevre sorunlarına yönelik düşünceler göreceksiniz. Belirtilen ifadelere ne derecede katıldığınızı yada katılmadığınızı ilgili seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Bilmiyorum
1. Dünyada çevre kirliliği tehlikeli düzeyde değildir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
2. İnsanoğlu yaşamını sürdürebilmek için doğa ile uyum içinde yaşamak zorundadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
3. Çevre kirliliği geçici bir problemdir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
4. Türkiye’de çevre kirliliği sorunu yoktur .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
5. Endüstrileşmiş toplumlar insanlara yüksek yaşam standardı sunar.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
6. İnsanlar adaptasyona yatkındır, bu nedenle kirlenmiş bir çevrede yaşamaları problem olmaz .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
7. Çevre sorunlarının çözülmesi, yaşama alışkanlıklarımızda önemli değişiklikler yapmamızı gerektirir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
8. Çevrenin korunması ekonomik büyümeden daha önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
9. Dünya’nın yaşamı desteklemekle ilgili doğal yeteneğini aşmak üzereyiz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
10. Çevre kirliliğini önlemek devletin sorumluluğudur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
11. Teknolojini yararları, zararlarından daha fazladır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
12. Nükleer bir kazanın çevreyi kirlileme olasılığı gitgide artmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
13. Dünyadaki yetkililer, nüfus artışını azaltacak önlemler alacak ve nüfus artışı gelecekte problem olmayacaktır .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
14. Doğal kaynaklarımızı gelecek nesiller için korumalıyız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
15. “Fast food” (hamburger, v.b.) tüketimi hem bizim, hem de çevrenin sağlığı açısından zararlıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
16. Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
17. Bilim ve teknoloji, herhangi bir çevre sorununu kontrol edebilecek hızla gelişmektedir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

18. Arabalardan kaynaklanan eksoz gazları iklim değişikliklerine yol açmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
19. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmezsek, toprak kalitesi ve tarım topraklarının kaybı hiçbir bitkinin yetiştirilemeyeceği duruma gelecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
20. Türkiye'nin endüstrileşmeye gereksinimi vardır, bu durumda endüstrileşmenin neden olduğu çevre kirliliği göz ardı edilebilir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
21. Bilim ve teknoloji, çevre ile ilgili problemleri belirler ve çözer; bu yüzden bu konuların gelecekte önemi kalmayacaktır .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
22. Nükleer atıkları depolamak çok tehlikelidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
23. Ülkemizde nesli tükenmekte olan birçok bitki ve hayvan türü bulunmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
24. Çevre kirliliğinin önlenmesinde bireylerin sorumlulukları çok önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
25. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmezsek, ozon tabakasındaki deliğin büyümesi devam edecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
26. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde nüfus arttıkça, çevre sorunları da artmaktadır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
27. Erozyon ve çölleşme bir çevre sorunudur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
28. İnsanlık çevreyi sömürmektedir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
29. Türkiye'de doğal kaynak açısından zengin bir ülkedir, bu yüzden doğal kaynakların tükenmesi söz konusu değildir .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
30. Yaşam tarzımızda değişiklik yapmayı doğal kaynakların yok olmaması için kabul edebiliriz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
31. Alışveriş merkezlerinde uzun zaman geçirmek, tüketimi ve doğal kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileyen bir yaşam tarzıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
32. Doğal kaynaklarımızı kendi neslimiz yararına kullanmalıyız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
33. Dinozorlar doğal nedenler yüzünden yok oldu ama, deniz kaplumbağalarının sayılarının azalmasının nedeni insanlardır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
34. Çevre kirliliğinin nüfus artışı ile hiçbir ilgisi yoktur .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
35. Çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkiler.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
36. Denizlerin içinde yüzülemeyecek kadar kirli hale gelmesi doğal bir olaydır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
37. Güneş, rüzgar ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir , bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

38. Herhangi bir aktiviteyi değerlendirirken, herşeyden önce çevreye etkisini göze almalıyız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
39. Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
40. Toplum, doğa korumacı davranışları desteklemelidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
41. Tüketim alışkanlıklarımızın doğal kaynakların tükenmesi ile ilgisi yoktur .	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
42. Türkiye'deki çevre sorunlarının çözümü ile çevre bilincinin yaygınlaştırılması yakından ilgilidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
43. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kaynakların sürekli kullanımı demektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
44. Su ve elektrik kullanırken tasarruflu davranmak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
45. Herkesin çevre kirliliğine etkisi vardır, ancak bu etki tüketim alışkanlıklarına göre değişir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

EK 3

ÇEVRESEL BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE KATILIM ÖLÇEĞİ
(ÖĞRETMENLER İÇİN)

Aşağıdaki cümlelerde size uygun gelen seçeneği çarpı (X) kayarak işaretleyiniz. Lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

	Her zaman	Çoğunlukl	Arasıra	Çok az	Hiç
1. Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendime boş vakit yaratmaya çalışırım.					
2. Boş vakitlerimi çevresel aktivitelere katılabileceğim şekilde düzenlemeye çalışırım.					
3. Boş vakitlerimde tv ve radyolarda yayınlanan çevre ile ilgili programları izlerim.					
4. Çevreyle ilgili gelişmeleri vakit buldukça günlük gazetelerden takip etmeye çalışırım.					
5. Çevre konularını işleyen belgeselleri izleyebilmek için kendime boş vakit oluşturmaya çalışırım.					
6. Çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım.					
7. Boş vakitlerimde çevreyle ilgili kitaplar okurum.					
8. Boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum.					
9. Çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım.					
10. Hafta sonlarında doğa yürüyüşlerine katılırım.					
11. Uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım.					
12. Yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim.					
13. Çevre konusunda edindiğim bilgileri öğretmen arkadaşlarımla paylaşmaya çalışırım.					
14. Boş vakitlerimi internette çevresel konuları araştırarak geçiririm.					

EK 4
ÇEVRESEL BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE KATILIM ÖLÇEĞİ
(ÖĞRENCİLER İÇİN)

Aşağıdaki cümlelerde size uygun gelen seçeneği çarpı (X) kayarak işaretleyiniz. Lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

	Her zaman	Çoğunlukl	Arasıra	Çok az	Hiç
1. Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunabilmek için kendime boş vakit yaratmaya çalışırım.					
2. Boş vakitlerimi çevresel aktivitelere katılabileceğim şekilde düzenlemeye çalışırım.					
3. Boş vakitlerimde tv ve radyolarda yayınlanan çevre ile ilgili programları izlerim.					
4. Çevreyle ilgili gelişmeleri vakit buldukça günlük gazetelerden takip etmeye çalışırım.					
5. Çevre konularını işleyen belgeselleri izleyebilmek için kendime boş vakit oluşturmaya çalışırım.					
6. Çevreyle ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında araştırmalar yaparım.					
7. Boş vakitlerimde çevreyle ilgili kitaplar okurum.					
8. Boş vakitlerimde çevre hakkında yayınlanmış makaleleri ve yazıları araştırıp okurum.					
9. Çevreyle ilgili popüler dergileri takip edebilmek için vakit ayırmaya çalışırım.					
10. Hafta sonlarında doğa yürüyüşlerine katılırım.					
11. Uzun süreli tatillerimde çevreyle ilgili bilincimi geliştirmeye yönelik projelere katılmaya çalışırım.					
12. Yaşanabilir bir çevre için gerekirse uzun süre gönüllü çalışabilirim.					
13. Çevre konusunda edindiğim bilgileri öğrenci arkadaşlarımla paylaşmaya çalışırım.					
14. Boş vakitlerimi internette çevresel konuları araştırarak geçiririm.					